

Vakituinen kirjeenvaihtaja – arvokas asiantuntija vai korvattavissa oleva kustannus?

Sofia Anton

Aino Tunkelo

Tekijät Sofia Anton, Aino Tunkelo	
Koulutusohjelma Journalismi	
Opinnäytetyön otsikko Vakituisen kirjeenvaihtaja – arvokas asiantuntija vai korvattavissa oleva kustannus?	Sivu- ja liitesivumäärä 64 + 3
Opinnäytetyön otsikko englanniksi Staff Correspondents: A valuable asset or a replaceable cost?	
<p>Opinnäytetyössä tutkitaan vakituisten kirjeenvaihtajien tuoma lisäarvoa tiedotusvälineille. Tavoitteena on selvittää, mitä hyötyä kirjeenvaihtajista on tiedotusvälineelle ja mitä näistä hyödyistä saadaan vain vakituisia kirjeenvaihtajia käyttämällä.</p> <p>Tutkimusaihe syntyi huomiosta, että kustannussyistä vakituisia kirjeenvaihtajia on maailmanlaajuisesti karsittu ja että heidän sijastaan käytetään yhä enemmän paikalle lähetettäviä toimittajia ja avustajia.</p> <p>Vakituisella kirjeenvaihtajalla tarkoitetaan vakituudessa työsuhhteessa olevaa toimittajaa, jonka tiedotusväline on lähettänyt ulkomaille raportoimaan tietystä asemapaikasta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jota varten haastateltiin kuutta kirjeenvaihtajaa ja kolmea ulkomaantoimituksen esimiestä kolmesta valtakunnallisesta tiedotusvälineestä eli Helsingin Sanomilta, MTV:ltä ja Yleltä. Haastattelut toteutettiin tammi-maaliskuussa 2014.</p> <p>Tutkimuksessa tutustutaan kirjeenvaihtajuuteen ja sen historiaan suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuslähteitä käyttäen. Lisäksi selvitetään kirjeenvaihtajien ajankohtainen tilanne Suomessa ja maailmalla sekä käsitellään journalismin murrosta ulkomaan uutisoinnissa.</p> <p>Tulosten mukaan teknologia ja internet ovat muuttaneet kirjeenvaihtajien työtapoja, mutta eivät työn tarkoitusta. Tarve käyttää kirjeenvaihtajia ei suomalaisesta mediasta ole katoamassa, koska suomalaiset kirjeenvaihtajat pystyvät tuomaan kotimaiseen ulkomaan uutisointiin asiantuntijuutta ja suomalaista näkökulmaa.</p> <p>Vakituisia kirjeenvaihtajia käyttämällä tiedotusväline saa ulkomaan uutisointiinsa toimitusvarmuutta. Lisäksi kirjeenvaihtajan asiantuntijuus tuo sisällöllistä lisäarvoa tiedotusvälineen julkaisuihin. Vakituiset kirjeenvaihtajat tuovat uskottavuutta joukkoviestimelle ja ovat osa sen brändiä. Merkittävin vakituisen kirjeenvaihtajan tuoma hyöty on aineettoman pääoman sitouttaminen kotitoimitukseen.</p>	
Asiasanat aineeton pääoma, kirjeenvaihtajat, median murros, ulkomaan uutisointi, uutiset	

Authors Sofia Anton, Aino Tunkelo	
Degree programme Journalism	
The title of thesis Staff Correspondents: A valuable asset or a replaceable cost?	Number of report pages and attachment pages 64 + 3
<p>This bachelor's thesis examines the added value that staff correspondents bring to a news outlet. The primary objective was to find out what kinds of advantages the use of foreign correspondents bring to a news outlet and which of these can only be achieved by employing staff correspondents.</p> <p>In the study, the term “staff correspondent” refers to a journalist working under a permanent contract, sent to report from abroad to a news outlet.</p> <p>The theme for research arose from the observation that staff correspondents have declined globally. Instead, media outlets are increasingly replacing them with “parachute” reporters and freelancers.</p> <p>The study consists of a theoretical section and an empirical section; it was based on qualitative methods. The empirical section consists of nine interviews – three from managing editors of foreign desks and six from staff correspondents. The interviewees represented Helsingin Sanomat, MTV and Yle, which are major national news outlets in Finland. The interviews were conducted between January and March 2014.</p> <p>The theoretical section discusses foreign correspondence and its history, through Finnish and international literature. It also examines the profession’s current state, both in Finland and abroad, and examines the crisis of journalism and its impacts on foreign reporting.</p> <p>The literature indicates that technology and the Internet have changed how foreign correspondents conduct their work, but not its significance. The interviews indicate that foreign correspondents are able to bring expertise and cultural perspective to domestic foreign reporting. It can therefore be said that the need for foreign correspondence is not about to disappear.</p> <p>By using staff correspondents, news outlets can rely on the fact that there is always someone ready to report, which helps lead to homogeneous foreign news production. Staff correspondents’ expertise also brings added value to a news outlet’s editorial content. They are an important part of a news outlet's brand and a critical factor in sustaining its credibility.</p> <p>However, the study demonstrates that the most significant advantage media outlets gain from having staff correspondents is the human capital they bring to the news desk when they return from their assignments. Thus, their expertise and knowledge can be used for the benefit of the news outlet also after their time abroad, something that cannot be achieved by using freelancers as foreign correspondents.</p>	
Key words foreign reporting, human capital, journalism, news, staff correspondents	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta	3
2.1	Journalismin murros ja ulkomaan uutisointi	3
2.2	Kuka on kirjeenvaihtaja?	5
2.3	Katsaus kirjeenvaihtajuuden historiaan	6
2.4	Kirjeenvaihtajien sukupuutto vai evoluutio?	7
2.5	Kirjeenvaihtajuuden tilanne kansainvälisesti ja Suomessa	9
3	Tutkimuksen esittely	13
3.1	Tutkimusaihe ja sen valinta	13
3.2	Tutkimuskysymys	14
3.3	Toimeksiantaja	15
3.4	Käsitteet	16
3.5	Tutkimusmenetelmä	17
3.6	Haastateltavien valinta	18
3.7	Haastattelujen toteutus	20
3.8	Aikataulu ja työnjako	20
4	Analyysi	22
4.1	Kustannukset	23
4.2	Työnkuvan ja -tapojen muutokset	25
4.3	Imago ja brändi	26
4.4	Suomalainen näkökulma	29
4.5	Läsnäolo	31
4.6	Asiantuntijuus	36
4.7	Sisällöllinen lisäarvo	37
4.8	Aineeton pääoma	39
4.9	Jatkuvuus ja suunnitelmallisuus	40
4.10	Parannettavaa	42
4.11	Yhteenveto	43
5	Johtopäätökset	46
5.1	Ovatko kirjeenvaihtajat tarpeellisia?	46
5.2	Mitä hyötyä on vakituisista kirjeenvaihtajista?	47
5.3	Jatkotutkimusaiheet	52
6	Opinnäytetyön pohdintaa ja arviointia	53
6.1	Tutkimuksen arviointi	53
6.2	Prosessin hallinta ja ammatillinen oppiminen	55
	Lähteet	58

Liitteet.....	64
Liite 1. Perustietolomake	64
Liite 2. Haastattelukysymykset esimiehille	65
Liite 3. Haastattelukysymykset kirjeenvaihtajille	66

1 Johdanto

Teknologian kehitys on muuttanut journalismia niin, että perinteiset toimintamallit ja ansaintatavat eivät enää päde ja houkuttele yleisöä entiseen tapaan. Mediatilat ja niiden toimitukset ovat joutuneet miettimään, miten nykyjournalismista tehdään kiinnostavaa ja kannattavaa muuttuneessa todellisuudessa.

Ulkomaankirjeenvaihtajat eli kirjeenvaihtajat ovat toimittajia, joiden tehtävä on raportoida jostakin tietystä asemapaikasta ulkomailta. Havahduimme pohtimaan journalismin kriisin ja globalisaation vaikutusta vakituisten kirjeenvaihtajien työhön. Internetin myötä kansainväliset uutiset ovat helpommin saatavissa. Myös ulkomaanuutisten tuottaminen on helpottunut. Matkustamisesta on tullut entistä vaivattomampaa, minkä vuoksi toimittajien lähettäminen maailmalle on tarvittaessa helppoa ja nopeaa.

Kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta on alettu kyseenalaistaa kansainvälisesti. Toimituksista maailmalle lähetettävät kirjeenvaihtajat ovat suuri kuluerä, joista rakennemuutosten ja säästöpainneiden alla karsitaan. Heidän sijastaan käytetään yhä enemmän avustajia, jotka ovat tiedotusvälineelle kustannuksiltaan kevyempi vaihtoehto saada omia ulkomaanuutisia. Osa tiedotusvälineistä on kuitenkin pitänyt kiinni ulkomaankirjeenvaihtajistaan. Mietimme, onko vakituksella työsopimuksella työskentelevien kirjeenvaihtajien käyttäminen vanhentunut malli, jonka esimerkiksi avustajien käyttö on syrjäyttämässä.

Syyt tehdä journalismia eivät ole muuttuneet toisin kuin tavat tehdä sitä. Uudet julkaisualustat ja sosiaalinen media ovat muuttaneet toimittajien työtä ja uutisvälineiden sisältöä. Tämä koskee myös kirjeenvaihtajia: työnimike ja perusajatus työtehtävästä, eli raportointi ulkomailta, ovat pysyneet samana, mutta työtavat ovat muuttuneet sähköisestä monikanavaisuuteen. Internetin myötä kotiyleisön pääsy ulkomaalaisiin alkuperäislähteisiin on helpottunut.

Kirjeenvaihtajaverkoston ylläpitäminen on kallista, minkä vuoksi sitä usein tarkastellaan kustannusten näkökulmasta. Herää kysymys, onko tiedotusvälineiden omista kirjeenvaihtajaverkostoista karsiminen lyhytkatseista reagointia, jolla mediayhtiöt pyrkivät pitämään toimintaansa kannattavana. Halusimme selvittää, voisiko vakituisten kirjeenvaihtajapesien vähentämistä tai ylläpitämistä perustella muullakin kuin rahalla. Ovatko vakituiset kirjeenvaihtajat kuluerä vai kilpailuetu tiedotusvälineelle?

Tutkimuksemme selvittää, mitä hyötyä ja lisäarvoa juuri vakituinen kirjeenvaihtaja tuo tiedotusvälineelle. Toteutimme tutkimuksen laadullisena haastattelututkimuksena. Vakituisten kirjeenvaihtajien tuomia hyötyjä tarkastellaan esimiesten ja kirjeenvaihtajien näkökulmasta. Kirjeenvaihtajien tuomaa lisäarvoa selvitettiin tutkimalla heidän merkitystään tiedotusvälineelle ja käyttöönsä ulkomaantoimituksissa. Tutkimuksen toimeksiantaja on Suomen ulkomaantoimittajien yhdistys eli Ulkomaantoimittajat ry.

Tutkimusta varten haastattelimme yhteensä kuutta kirjeenvaihtajaa ja kolmea ulkomaantoimituksen esimiestä kolmesta suomalaisesta tiedotusvälineestä. Valitsimme haastateltavat Helsingin Sanomilta, MTV:ltä ja Yleltä, koska ne ovat valtakunnallisia tiedotusvälineitä, joilla on vakituksia kirjeenvaihtajia.

Haastatteluja tehdessä mietimme, tulevatko kirjeenvaihtajat itse miettineeksi työnsä merkitystä ja miten sitä voisi kehittää nyky-yleisön ja mediaympäristön vaatimukset huomioiden. Siksi ilahduimme, kun tutkimuksen loppusuoralla huomasimme toimittaja Annamari Sipilän pohtivan blogikirjoituksessaan alkavaa kirjeenvaihtajapestiään.

”Tänään perjantaina on ensimmäinen päiväni uudessa työssä, Helsingin Sanomien Lontoon-kirjeenvaihtajana. En ole ulkomaankomennuksella ensimmäistä kertaa, mutta silti jännittää. Osaanko antaa lukijoille sitä, mitä he toivovat? Ja vielä tärkeämpää: osaanko tarjota sellaista, mitä he eivät ole edes osanneet toivoa? Kirjeenvaihtajana toimiminen englanninkielisessä maailmassa asettaa omat paineensa. Suomalaiset lukijat ovat kielitaitoisia ja seuraavat suvereenisti ulkomaisia medioita. Osaanko antaa lisäarvoa?” (Sipilä 1.8.2014.)

Oman tarpeellisuutensa kyseenalaistaminen mahdollistaa sen, että kehitystä tapahtuu. Vastaavia keskustelunavauksia tarvitaan, kun pohditaan, mitä laadukas ulkomaanuutisointi vaatii ja miten sitä parhaiten voisi jatkossa toteuttaa.

Tutkimuksemme toivomme tuovan uusia näkökulmia ja ajatuksia siihen, miten entisiä ja nykyisiä kirjeenvaihtajia voisi käyttää puhuttelevan ja mielenkiintoisen sisällön tuottajina entistä paremmin.

2 Tietoperusta

2.1 Journalismin murros ja ulkomaan uutisointi

Internet ja teknologia ovat muuttaneet journalismia ja toimitusten toimintatapoja merkittävästi ympäri maailman. Muutos ja kilpailu yleisöistä ovat johtaneet siihen, että yhteen väliineseen erikoistumisen sijaan toimitukset tekevät yhä monimuotoisempaa sisältöä. Perinteisesti mediataloilla on ollut yksi pääviestintäkanava, mutta nykyään sisältöä julkaistaan lisäksi ainakin internetissä. Enää ei ole päämediaa, vaan brändi, jonka uutisia tuotetaan samanaikaisesti eri välineisiin (Nikunen 2011, 110). Nykytoimitukset ovat multimediatoimintuksia, jotka tuottavat (liikkuvaa) kuvaa, tekstiä sekä usein myös puhetta. (Suikkanen, Holma & Raittila 2012, 42.)

Toinen internetin tuoma muutos on uutiskierron nopeutuminen. Sanomalehdet ja muut perinteiset uutisvälineet ovat ajautuneet uudenlaiseen kilpailuasetelmaan, jossa uutisia tulvii lakkaamatta, kaikkialta ja ilmaiseksi. Uutismediat joutuvat kilpailemaan kuluttajan huomiosta vuorokauden ympäri. Perusuutisoinnin lisäksi lukijoille ja katsojille halutaan luoda ainutlaatuisia sisältöä tarjoamalla uusia näkökulmia ja omia aiheita. (Suikkanen ym. 2012, 9 & 73.)

Internetissä oleva materiaali eroaa toimitusten muiden välineiden sisällöstä. Mediatalojen netti edellä -ajattelu on johtanut siihen, että viestinten verkkosisältö ei enää ole vain sivutuote. Kun sanomalehdet siirtyivät internetiin, julkaistiin siellä osittain täysin samaa materiaalia kuin painetussa tuotteessa. Sittemmin päämedian ja verkkoversion sisällöt ovat läheneet erilaistumaan. (Suikkanen ym. 2012, 42.)

Esimerkiksi ulkomaan uutisten määrä on useiden tutkimusten mukaan verkossa suurempi kuin perinteisissä uutisvälineissä (Suikkanen ym. 2012, 27; Wu 2007, 545). Verkossa julkaistuja ulkomaan uutisia päivitetään usein, koska ne keskittyvät sisällöltään pääasiassa käynnissä oleviin uutistapahtumiin (Wu 2007, 549).

Median murros on ajanut journalismin taloudelliseen kriisiin, minkä takia mediatalot ovat joutuneet miettimään kustannusrakenteitaan uudelleen. Suomessa tämä on näkynyt useina mediatalojen yt-neuvotteluina ja johtanut muun muassa toimittajien irtisanomisiin.

Vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin seurauksena media-alalta katosi alle viidessä vuodessa yli 800 journalistista työpaikkaa, raportoi Yle marraskuussa 2012 (Yle Uutiset 2012).

Vuonna 2014 yt-neuvottelujen aloittamisesta ilmoittivat useat mediatalot, kuten A-lehdet, Sanoma, Alma360 ja Yle. Journalistiliitto tituleerasi Ylen yt-neuvottelut Suomen viestintäalan suurimmiksi kuluvalle vuosituhannella (MTV Uutiset 2014).

Menetettyä vakituista työvoimaa on alettu korvata avustajilla. Ulkomaan-toimituksissa tämä näkyy esimerkiksi siten, että kalliiden vakituisten kirjeenvaihtajien sijasta käytetään freelanceereita, joiden varassa kansainvälinen uutistuotanto yhä enemmän on. (Rasmussen 2012, 33.)

Suomessa journalismin kriisi on ajoittunut samaan hetkeen maailmanlaajuisen talouskriisin kanssa (Yle Uutiset 2012). Kuten Nikunen (2011, 111) tutkimuksensa yhteenvedossa toteaa: ”Laman vaikutus on ilmeinen erilaisina säästöinä, mutta on yhtä ilmeistä, ettei lama ole suurin muutostekijä journalismin alalla. Sen sijaan lama näyttäisi olevan sopiva selitys toimenpiteille, joita toimituksissa on tehty.” Nikusen mukaan on myös hyvin mahdollista, että vastaavat säästötoimenpiteet olisi toteutettu joka tapauksessa, myös ilman laman tarjoamaa kehystystä. Perinteistä uutismediaa ei ole haastanut niinkään lama vaan teknologinen kehitys ja internetin suosio.

Maailma on muuttumassa entistä globaalimpaan ja yhdistyneempään suuntaan, toisin kuin media, joka on muuttumassa entistä paikallisemmaksi, yhdysvaltalainen digitaalisen median tutkija ja bloggari Ethan Zuckerman (2010) on todennut.

Perinteisen käsityksen mukaan ulkomaanuutiset kertovat ulkomaisista ja paikallisuutiset paikallisista asioista. Yleisöä kiinnostavat enemmän paikalliset uutiset. Kuitenkin esimerkiksi kaupankäynnistä, kulttuurista sekä terveys- ja ympäristökysymyksistä on tullut entistä globaalimpia asioita ja valtioiden rajoista avoimempia, mikä on johtanut ulkomaisten ja kotimaisten uutisaiheiden rajojen häilymiseen. (Hamilton & Jenner, 2004.)

Vaikka ulkomaanuutiset ovat tärkeitä maailman ymmärtämiseksi, ulkomaanuutisten kiinnostavuus on kiistelty aihe, josta löytyy tutkimustuloksia puolesta ja vastaan (mm. Carroll

2007, 5; Sambrook 2010, 66; Turnbull 2014). Ulkomaanuutisten määrästä on eri näkemyksiä; toisten mukaan tarjonta on lisääntynyt, toisten mukaan vähentynyt (mm. Carroll 2007, 5; Suikkanen ym. 2012, 15).

Journalistien kokemusten mukaan yleisöä kiinnostavat enemmän kriisi, draama ja human interest -aiheet kuin ylätasoinen uutisaiheet kuten ilmastonmuutos. Tämä voi johtaa siihen, että ihmisten todellista kiinnostusta ulkomaanasioita kohtaan tulkitaan väärin. (Sambrook 2010, 66.)

Voidaan pohtia, johtuuko näennäinen välinpitämättömyys ulkomaanuutisia kohtaan siitä, etteivät aiheet kosketa yleisöä. Uutisoidaanko ulkomailta niistä asioista, jotka nyky-yleisöä kiinnostavat?

2.2 Kuka on kirjeenvaihtaja?

Ulkomaankirjeenvaihtajat eli kirjeenvaihtajat ovat toimittajia, joiden tehtävä on raportoida jostakin tietystä asemapaikasta ulkomailta.

Kirjeenvaihtajia on kautta historian käytetty kertomaan tarinoita merten takaa ja kotimaassa vielä tuntemattomista maailman kolkista. Ennen virallisen ammattikunnan syntymistä tätä tehtävää ovat hoitaneet esimerkiksi matkailijat, kauppiat, merikapteenit ja diplomaatit, jotka lähettivät matkoiltaan kirjeitä kotimaihinsa. (Uskali 2007, 49.) Kirjeenvaihtajien työhön voidaan nähdä liittyvän sekä aluetoimittajan, diplomaatin että kielenkääntäjän tehtävien piirteitä (Hartikainen 2008, 20).

Suomalaisessa kontekstissa kirjeenvaihtajista puhuttaessa viitataan useimmiten englanninkieliseen termiin *staff correspondent* mukaiseen määritelmään. Tällä viitataan vakituiseen kirjeenvaihtajaan, joka on vakituudessa työsopimussuhteessa ja asemapaikassaan akkreditoitu eli viralliseksi kirjattu toimittaja (Uskali 2007, 51). Vakituinen kirjeenvaihtaja asuu ja työskentelee ulkomailla, kotimaisen viestintäorganisaation sinne lähettämänä ja seuraa työkseen asemamaansa tapahtumia raportoiden niistä edustamaansa yhtiöön (Unha 2008, 20).

Kirjallisuuden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että termi kirjeenvaihtaja pitää sisällään monia alakäsitteitä (Archetti 2013, Lewis 2010, Pekkarinen 2010). Tiedotusvälineet saattavat nimittää kirjeenvaihtajiksi myös avustajasopimuksella työskenteleviä toimittajia,

joilla on pysyväluonteinen raportointivelvollisuus (Pekkarinen 2010, 7). Avustajasopimuksella työskentelevä kirjeenvaihtaja voi esimerkiksi saada kuukausipalkkaa tiettyä kuukausittaista juttumäärää vastaan (Karlsson, 20.10.2014). Angloamerikkalaisessa mediassa kirjeenvaihtajina voidaan käyttää jonkin ulkomaan paikallista toimittajaa, jonka kokemus ja kielitaito riittävät oman maan tapahtumista raportoimiseen englanniksi (Lewis 2010, 121).

Kirjeenvaihtajien sopimustyytit ja järjestelyt tiedotusvälineen ja työntekijän välillä ovat hyvin kirjavia. Sopimuksen luonteesta riippumatta kirjeenvaihtajan työnkuvan peruspiirteet ovat samankaltaisia.

2.3 Katsaus kirjeenvaihtajuuden historiaan

Kansainvälinen uutisointi on aluksi ollut satunnaisten kirjeiden ja sähkeiden varassa. Kun sanomalehdet rupesivat lähettämään vakituisia toimittajiaan maailmalle, syntyi käsitys omista kirjeenvaihtajaverkostoista. Koska toimittajan lähettäminen ulkomaille on kallista, ovat ulkomaankirjeenvaihtajat olleet alusta asti vain varakkaiden tiedotusvälineiden erikoisuus (Hartikainen 2008, 19).

Eurooppalaiset olivat pitkään amerikkalaisia edellä ulkomaan uutisoinnissa. Ensimmäisenä omia vakituisia ulkomaankirjeenvaihtajia alkoi käyttää lontoolainen *The Morning Chronicle* vuonna 1769. Yhdysvalloissa ulkomaan uutisten arvon ymmärsi ensimmäisenä *The New York Herald*, joka 1830–40-luvulla perusti ulkomaantoimituksen ja palkkasi kuusi ulkomaankirjeenvaihtajaa eräisiin Euroopan suurkaupunkeihin. (Uskali 2007, 49–51.)

Ulkomaan uutisten lopullinen läpimurto tapahtui 1850-luvun puolivälissä, kun esimerkiksi kaikki tärkeimmät lontoolaislehdet lähettivät kirjeenvaihtajia Krimin sotaan (Uskali 2007, 50). Kyseisestä sodasta vuonna 1854 raportoi *The Times*ille William Howard Russell, joka mainitaan usein yhtenä esimerkkinä ensimmäisistä ammattimaisista ulkomaankirjeenvaihtajista (Sambrook 2010, 3).

Suomessa sanomalehtien pääuutiskanavina olivat aina 1800-luvun loppupuolelle asti ulkomaiset lehdet. Omia vakituisia kirjeenvaihtajaverkostoja ei niillä 1800-luvulla ollut, ainostaan enemmän tai vähemmän satunnaisia ulkomaanavustajia. Vielä 1860–70-luvulla ei ollut varmaa, kuka oikeastaan oli kirjeenvaihtaja. Lehdissä puhuttiin "meidän kirjeenvaihtajastamme", mutta yhdelläkään kotimaisella lehdellä ei ollut ulkomaille lähetettyä omaa toimittajaa. (Uskali 2007, 50–51.)

Ensimmäisiä suomalaisia kirjeenvaihtajia ovat olleet Uudelle Suomelle raportoinut Ada Norna sekä Helsingin Sanomien Yrjö Niiniluoto. Norna toimi vakituisena ulkomaankirjeenvaihtajana Berliinissä 1920-luvun alusta toiseen maailmansotaan saakka. (Pekonen 2005, 10.) Häntä ei kuitenkaan ollut lähetetty toimituksesta, vaan Norna toimi lehden vakituisena avustajana (Moisio 2013, 12). Ensimmäinen Suomesta varta vasten ulkomaille lähetetty päätoiminen kirjeenvaihtaja oli Niiniluoto, joka lähetettiin Geneveen vuonna 1926 seuraamaan Kansainliiton toimintaa (Pekonen 2005, 10).

2.4 Kirjeenvaihtajien sukupuutto vai evoluutio?

Taloudellisilla resursseilla ja teknologialla on ollut suuri vaikutus ulkomaankirjeenvaihtajien työnkuvan kehittymiseen ja tapaan raportoida, kuten journalismin kehitykseen yleensäkin. Kustannussyistä perinteisiä tv- ja radiokanavien sekä lehtien ylläpitämiä ulkomaankirjeenvaihtajien toimistoja on yhä harvemmassa. Kirjeenvaihtajaverkoston olemus on muuttumassa pysyvästä ja vakituisesta joustavampaan ja muunneltavampaan muotoon. Toimituksissa vakituisia kirjeenvaihtajia korvaamaan ja täydentämään käytetään yhä enemmän satunnaisia ulkomaanavustajia ja muita ratkaisuja, jotka eroavat perinteisestä yhteen tiedotusvälineeseen raportoivasta kirjeenvaihtajasta. (Hamilton & Jenner 2004; Lewis 2010, 125; Rasmussen 2012, 33.)

Vakituisten kirjeenvaihtajien määrät ovat vähentyneet 1990-luvun puolivälin jälkeen niin Yhdysvalloissa kuin muuallakin. Muutokset näkyvät myös suomalaismediassa. Uskali on vuonna 2007 arvioinut suomalaisia ulkomaankirjeenvaihtajia olevan noin viitisenkymmentä. (Uskali 2007, 11.)

Muutoksen myötä on alettu puhua ja pelätä kirjeenvaihtajien katoavan. Huolta lisää myös kansalaisjournalismin ja blogikulttuurin vahvistuminen; kenellä tahansa on mahdollisuus välittää tietoa kansainväliselle yleisölle internetin avulla. Kirjeenvaihtajuuden nykytilasta ja olemuksesta on paljon erisuuntaisia näkemyksiä, mikä näkyy jo pelkästään kirjeenvaihtaja-käsitteen alle menevien alakäsitteiden määrässä. Kirjeenvaihtajuuden kehitys on monitulkintaista; toiset pelkäävät sen katoamista, toiset uskovat evoluutioon. Kirjeenvaihtajuus on muutoksessa, ja muutos on paljon monisävyisempi ja kirjavampi, kuin mitä tämänhetkinen kirjallisuus antaa ymmärtää. (Archetti 2013, 420–421.)

John Maxwell Hamiltonin ja Eric Jennerin (2004) mukaan merkittävälle uutismedioille työskentelevät "eliittikirjeenvaihtajat" ovat menettäneet roolinsa ulkomaan uutisoinnin yhtenä merkittävimpänä lähteenä. Takertuminen perinteiseen käsitykseen kirjeenvaihtajista estää hyödyntämästä uuden, joustavamman kirjeenvaihtajuuden tarjoamia mahdollisuuksia niin, että se tarjoaisi yleisölle keinoja ymmärtää yhä monimutkaistuvampaa maailmaa.

Ajan saatossa vaatimukset kirjeenvaihtajille ovat muuttuneet, mikä on muuttanut tekijöiden profiilia. Tutkimuksessaan Richard Sambrook (2010, 98–99) on vertaillut menneisyyden kirjeenvaihtajien ja tulevaisuuden tekijöiden eroja. Pääosan 1900-luvusta tyypillinen kirjeenvaihtaja on ollut miespuolinen, keskiluokkainen, työskennellyt erittäin itsenäisesti yhden tai kahden deadlinen vuorokausitahtia ja ollut riippuvainen vauraan ulkomaantöistensä paikallisista työntekijöistä.

Sambrookin mukaan kirjeenvaihtajuus on kehitymässä suuntaan, jossa kirjeenvaihtajien joukko on sukupuoleltaan, etnisyydeltään ja taustoiltaan monimuotoisempaa. Nykyään kirjeenvaihtajilta vaaditaan entistä enemmän kielitaitoa ja asemamaan kulttuurintuntemusta eli asiantuntijuutta. Tulevaisuudessa kirjeenvaihtajat saattavat työskennellä useammalle organisaatiolle vakituisena avustajana tai satunnaisena freelancereina sen sijaan, että olisivat vain yhden median palveluksessa. (Sambrook 2010, 98–99.)

Tulevaisuudessa kirjeenvaihtajien rooli on sekä julkaista tietoa että yhä enenevässä määrin varmistaa, selittää ja tulkita sitä. Ennen kirjeenvaihtajat ovat olleet kotiyleisölle yksi ulkomaan uutisten päätiedonlähteistä ja heidän työnsä ei ole ollut kovin läpinäkyvää. Tulevaisuuden kirjeenvaihtajat kirjoittavat useammille yleisöille ympäri maailmaa ja ovat tietoisia, etteivät he ole ainoita tai edes päätiedonlähteitä. (Sambrook 2010, 98–99.)

Kirjeenvaihtajan työ on aina ollut luonteeltaan päivystävää (Moisio 2013, 16). Utiskierron nopeutuminen ja julkaisukanavien lisääntyminen on johtanut työtahdin kiihtymiseen, kun deadlineja ja päivityksiä on päivässä yhä useammin (Suikkanen ym. 2012, 9; Wu & Hamilton 2004, 526 & 538). Työn tekniset vaatimukset ovat kasvaneet, ja kirjeenvaihtajan on hallittava tekstin, kuvan ja sosiaalisen median käyttö (Archetti 2012, 849; Lewis 2010, 125; Rasmussen 2012, 26). Nykykirjeenvaihtajille esitetyt vaatimukset tulevat hyvin esille Ylen elokuussa julkaisemissa työpaikkailmoituksissa, joissa haettiin kirjeenvaihtajia muun muassa Lähi-itään ja Yhdysvaltoihin (Yle, 2014a-d). Ilmoituksissa haettiin toimittajia, jotka kykenevät työskentelemään "monimediaisesti" ja osaavat käyttää "mobiilijournalismissa tarvittavia välineitä".

Luonteeltaan konservatiivinen media-ala on siirtymävaiheessa analogisesta menneisyydestä digitaaliseen tulevaisuuteen ja on huolissaan, ettei se tule selviytymään muutoksesta. Monet elementit, kuten kalliit ulkomaantoimistot, tulevat katoamaan. Kuitenkin innovaatiot tulevat kompensoimaan sitä, mitä vanhojen rakenteiden ja tapojen karsiutuessa mahdollisesti menetetään. (Sambrook 2010, 97.)

2.5 Kirjeenvaihtajuuden tilanne kansainvälisesti ja Suomessa

Median murroksesta puhutaan kuin se tapahtuisi samanlaisena kaikkialla maailmassa. Sambrook esittää johtopäätöksissään, että journalismin kriisi saattaa olla länsimaalainen ilmiö. Aasiassa on havaittavissa selvä mediakentän laajentuminen, usein valtion tukeamana. Afrikassa ja muualla kehittyvissä maissa journalismi on päässyt kasvamaan ja saamaan vahvempaa jalansijaa maiden poliittisen ja taloudellisen tilanteiden vakautumisen ansiosta. (Sambrook, 2010, 95.)

Myös vakituisten kirjeenvaihtajien karsiminen on ilmiö, joka ei toteudu kaikkialla samalla tavalla, toteaa Cristina Archetti (2013, 420). Hänen tutkimustuloksensa viittaavat siihen, että väitetty journalismin kriisi vaikuttaa toisiin maihin enemmän kuin toisiin ja eri tavalla eri uutisvälineisiin, kuten sanomalehtiin ja aikakauslehtiin.

1990- ja 2000-luvun aikana isot länsimaalaiset tiedotusvälineet ovat kustannuspaineiden takia joutuneet karsimaan kalliista ulkomaan uutisoinnistaan, mikä on muun muassa johtanut ulkomaan asemapaikkojen ja kirjeenvaihtajapestien lakkauttamiseen. Tästä on seurannut myös se, että erityisesti Yhdysvalloissa ulkomailta raportoitavien uutisten määrän vähentynyt merkittävästi. (Sambrook 2010, 1.)

Esimerkiksi Yhdysvalloissa tv-kanavien heikentynyt tilanne on näkynyt niin, että ulkomailta raportoitavan materiaalin määrä oli vuonna 2013 alle puolet siitä, mitä se on ollut iltälehtyksissä 1980-luvun loppupuolella. Lisäksi vuonna 2014 toteutetun tutkimuksen mukaan yhdysvaltalaisissa sanomalehdissä työskentelevien kirjeenvaihtajien määrä on vuosina 2003–2011 vähentynyt neljänneksellä. (Turnbull 2014.)

Maantieteellisesti Euroopasta on vähennetty eniten kirjeenvaihtajien asemapaikkoja, kun taas Kiina on ainoa maa, jossa niiden määrää on lisätty merkittävästi vuosina 1998–2012.

Asemamaiden kirjeenvaihtajapestejä on hävinnyt myös Afrikasta, Latinalaisessa Amerikasta ja Etelä-Aasiasta. (Rasmussen 2012, 4 & 33.)

Ulkomaanuutisointi on kallista. Kovinkaan monella suomalaisella uutisvälineellä ei ole kirjeenvaihtajia. Jos tiedotusvälineellä ei ole kirjeenvaihtajia, ulkomaanuutisten hankinnassa käytetään uutistoimistojen materiaalien lisäksi freelancereita tarpeen mukaan. Esimerkiksi Iltta-Sanomien ja Iltalehti, jotka kummatkin tavoittavat viikossa lähemmäs kolme miljoonaa lukijaa, ostavat ulkomaanjuttuja avustajilta juttupalkkioilla tarvittaessa (Alenius, 20.10.2014, Andersson 24.10.2014, Media Audit Finland 2014).

Kansainväliset uutistoimistot ovat pitkään olleet tärkein ulkomaanuutisten lähde myös monille suurille joukkoviestimille (Uskali 2007, 88). Suomessa yksi merkittävimmistä ulkomaanuutisten tarjoajista on suomalainen uutistoimisto STT-Lehtikuva, jota käyttävät erityisesti maakuntalehdistö ja muut pienimmät joukkoviestimet (Uskali 2007, 83). Vuonna 1887 perustetun STT-Lehtikuvan suurimmat omistajat ovat suuret mediatilat Sanoma Media Finland Oy, Alma Media Oyj ja TS-Yhtymä (STT-Lehtikuva 2014).

Erityisesti maakuntalehdillä ei ole voimavaroja palkata ulkomaankirjeenvaihtajia (Uskali 2007, 83). Myös ulkomaantoimitusten ylläpitäminen on osoittautunut vaikeaksi. Eräät eivaltakunnalliset joukkoviestimet ovat ratkaisseet kalliin ulkomaansisällön tuottamisen yhteistyökuvioilla. Niissä ulkomaanuutisia tuotetaan vuorotellen eri lehtien kesken tai yhteisessä toimituksessa. Yhteistyöhön ovat ryhtyneet esimerkiksi maakunta- ja paikallislehdet, joilla ulkomaanjournalismi on vähemmän merkityksellisessä asemassa. Sisällön tuottaminen yhteistyönä mahdollistaa ulkomaanuutisoinnin lisäämisen ja syventämisen, mihin yksin toimiessa medialla ei olisi resursseja. (Porttinen 2010, Kurki 22.10.2014.)

Yhden laajimmista yhteistyökuvioista aloitti vuonna 2009 kahdeksan maakuntalehteä, jotka perustivat niin kutsutun ulkomaanuutisten poolin. Mukana olivat muun muassa Keski-suomalainen, Etelä-Suomen Sanomat ja Turun Sanomat. Yhteistyön avulla ulkomaansivuja toteutettiin neljän hengen virtuaalitoimituksessa tuottajan johdolla. (Porttinen 2010.)

Kesäkuussa 2014 mediayhtiö Alma Media sekä viisi muuta suomalaista lehtikustantajaa ilmoittivat uudesta yhteistyösopimuksesta ja Lännen Media Oy:n perustamisesta. Yhtiöön kuuluvat lehdet perustavat valtakunnallisen yhteistoimituksen, joka tuottaa muun muassa koti- ja ulkomaanuutissisältöä. (Kauppalehti 2014a.)

Yksi Lännen Mediaan sulautuvista toimituksista on Alma Aluemedian maakuntalehtien (Turun Sanomat, Kaleva, Ilkka, Pohjalainen ja Keskipohjanmaa) yhteinen ulkomaantoimitus. Kyseisellä yhteistoimituksella ei ole tuottaja Minna Kurjen mukaan ollut ennen Lännen Mediaan liittymistä omia kirjeenvaihtajia, vaan toimitus on käyttänyt säännöllisesti 10–15 avustajaa. (Kurki 22.10.2014.)

Osalla suomalaisista tiedotusvälineistä on varaa vakituisen kirjeenvaihtajaverkoston ylläpitämiseen. Kirjallisuuden perusteella kirjeenvaihtajana voi toimia erilaisilla sopimuksilla työskenteleviä toimittajia. Siksi teimme tarkemman selvityksen siitä, millä tiedotusvälineillä on verkkosivujen mukaan kirjeenvaihtajia ja millä sopimuksilla nämä toimivat. Jätimme tarkastelun ulkopuolelle aikakaus- ja muut erikoislehdet ja keskityimme suurimpiin uutisvälineisiin.

Lokakuussa 2014 tekemämme kartoituksen perusteella seuraavilla suomalaisilla tiedotusvälineillä on kirjeenvaihtajia verkkosivujensa mukaan seuraavasti.

- Helsingin Sanomilla on kahdeksan kirjeenvaihtajaa: Berliini, Bryssel, Lontoo, Moskova, Peking, Rio de Janeiro, Tukholma ja Washington (Helsingin Sanomat 2014).
- Hufvudstadsbladetilla on kaksi kirjeenvaihtajaa: Moskova ja Tukholma (Hufvudstadsbladet 2014).
- Kauppalehdellä on kymmenen kirjeenvaihtajaa: Bryssel, Delhi, Lontoo, Moskova, München, New York, Pariisi, San Francisco, Shanghai ja Tukholma (Kauppalehti 2014b). Münchenin kirjeenvaihtaja on Kauppalehden ja MTV:n yhteinen.
- MTV:llä on neljä kirjeenvaihtajaa: München, New York, Pariisi ja Tallinna (MTV 2014a). Verkkosivuilta puuttuvat maininnat Moskovan ja Tukholman kirjeenvaihtajista (Rannikko 24.10.2014).
- Ylellä on yhteensä yhdeksän kirjeenvaihtajaa: Berliini, Bryssel (suomen- ja ruotsinkielinen), Moskova, Peking, Tukholma (suomen- ja ruotsinkielinen), New York (ruotsinkielinen) ja Washington (suomenkielinen) (Ravanti 6.11.2014, Yle 2014e).

Otimme yhteyttä toimituksiin selvittääksemme, millaisilla sopimuksilla kirjeenvaihtajat työskentelevät.

- Helsingin Sanomat: kaikilla kirjeenvaihtajilla on vakituinen työsopimus (Sillanpää 24.10.2014).
- Hufvudstadsbladet: kummallakin kirjeenvaihtajalla on vakituinen työsopimus (Karlsson 20.10.2014).
- Kauppalehti: kolme kirjeenvaihtajaa vakituisilla työsopimuksilla, loput työskentelevät vakituisilla avustajasopimuksilla (Metsämäki 20.10.2014).
- MTV: yksi kirjeenvaihtaja vakituisella työsopimuksella, loput yrittäjiä erilaisilla avustajasopimuksilla (Rannikko 24.10.2014).
- Yle: kaikilla kirjeenvaihtajilla on vakituinen työsopimus (Ravanti 6.11.2014).

Selvisi, että nimikkeen perusteella ei voi tehdä päätelmää siitä, onko kirjeenvaihtaja tiedotusvälineen toimituksesta ulkomaille lähettämä, vakituisella työsopimuksella työskentelevä toimittaja vai vakituinen avustaja. Kirjeenvaihtajiksi saatetaan kutsua myös toimittajia, joilla on avustajasopimus mediatalon kanssa. Sopimussuhteesta riippumatta kirjeenvaihtajan tehtävä on sama, eli säännöllinen uutistapahtumien raportointi asemapaikasta.

Kirjeenvaihtajien lisäksi joukkoviestimillä on useimmiten myös merkittävät avustajaverkostot, joihin turvaudutaan erityisesti sellaisissa maissa, joissa omia kirjeenvaihtajia ei ole. Juttuja ostetaan avustajilta uutistilanteen mukaan (Andersson 24.10.2014).

Vuonna 2014 ilmoitettiin seuraavista kirjeenvaihtajaverkostojen vahvistuksista:

- Kauppalehden kirjeenvaihtajaverkosto kasvoi, kun San Franciscoon perustettiin uusi asemapaikka syyskuussa 2014. San Franciscon kirjeenvaihtaja toimii avustajasopimuksella. (Metsämäki 20.10.2014)
- Helmikuussa 2014 Yle ilmoitti uudistavansa mittavasti ulkomaantoimintojaan, jonka myötä muun muassa toimintamallia ulkomailla uudistetaan. Jatkossa ulkomaantoimituksessa on perinteisten kirjeenvaihtajien lisäksi lyhytaikaisia kirjeenvaihtajatehtäviä sekä jatkuvassa matkustusvalmiudessa olevia nopean toiminnan kirjeenvaihtajia. Lisäksi Yle ottaa jälleen käyttöön maailmalla asemapaikasta toiseen vaihtavan urakirjeenvaihtajan. (Markkinointi & Mainonta 3.2.2014.)

3 Tutkimuksen esittely

3.1 Tutkimusaihe ja sen valinta

Kirjeenvaihtajat ovat toimittajia, jotka raportoivat tiedotusvälineille ulkomailta. Taloudellisilla resursseilla ja teknologialla on ollut suuri merkitys ulkomaankirjeenvaihtajan työnkuvan kehittämisessä ja tavassa raportoida, kuten journalismin kehityksessä yleensäkin (Lewis 2010, 125).

Kirjeenvaihtajien määrä on vähentynyt maailmanlaajuisesti 1990-luvun puolivälistä lähtien, ja kustannussyistä perinteisiä ulkomaankirjeenvaihtajien toimistoja eli byroita on yhä harvemmassa (Lewis 2010, 125; Uskali 2007, 11). Muutoksen myötä on alettu pelätä kirjeenvaihtajien katoavan. Myös kansalaisjournalismin ja blogikulttuurin vahvistuminen on lisännyt huolta ammattikunnan kohtalosta, koska kenellä tahansa on mahdollisuus välittää tietoa kansainväliselle yleisölle internetin avulla (Lewis 2010, 120–125).

Ajatus siitä, että kirjeenvaihtajat katoaisivat yhä globalisoituvammassa maailmassa, tuntuu ristiriitaiselta. Kansainväliset tutkimustulokset viittaavatkin siihen, että kyse on enemmän ammattikunnan evoluutioista kuin sukupuutosta (Archetti 2013, 421). Perinteisen, kotoimituksesta vakituisella työsopimuksella ulkomaille lähetettävän, kirjeenvaihtajan tilalle kaivataan ketterämpiä ja joustavampia tapoja toteuttaa ulkomaan uutisointia paikan päältä. Vakituksia kirjeenvaihtajia korvaamaan ja täydentämään käytetään yhä enemmän satunnaisia ulkomaanavustajia ja muita ratkaisuja, jotka eroavat perinteisestä yhteen tiedotusvälineeseen raportoivasta kirjeenvaihtajasta. (Hamilton & Jenner 2004; Lewis 2010, 125; Rasmussen 2012, 33.)

Pohdimme, onko vakituisella työsopimuksella työskenteleville kirjeenvaihtajille enää tarvetta. Ovatko vakituiset kirjeenvaihtajapestit säilyttämisen arvoisia vai korvattavissa kokonaan esimerkiksi avustajilla?

Kirjeenvaihtajien työ maailman ja ilmiöiden selittäjinä on perusteltu (mm. Archetti 2013, Carroll 2007, Sambrook 2010). Kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta, työn historiaa ja työnkuvan muutoksia on tutkittu kansainvälisesti melko laajasti. Esimerkiksi Richard Sambrook on vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa selvittänyt kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta nykymediassa. Kirjeenvaihtajien työkäytäntöjen kehittymistä on tutkinut Christina Archetti vuosina 2012 ja 2013.

Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole juuri tehty eroa sille, käyttävätkö mediayhtiöt kirjeenvaihtajinaan omia toimittajia vai vakituisia avustajia. Tästä syystä lähdimme tutkimaan nimenomaan vakituisessa työsuhteessa työskentelevien kirjeenvaihtajien merkitystä ja heidän tuomaansa lisäarvoa tiedotusvälineelle.

Aihevalintaa puoltaa se, että emme löytäneet aiheitamme vastaavaa suomalaista tai ulkomaalaista tutkimusta. Aihettamme sivuaa Laura Pekosen pro gradu -tutkimus vuodelta 2005. Siinä hän tutkii, miten Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja voi tarjota suomalaiselle yleisölle lisäarvoa, jota ei ole muualta saatavissa, ja mitkä asiat vaikuttavat päivittäisen työnsisältöön (Pekonen 2005).

Suomalaisissa tutkimuksissa kirjeenvaihtajia on usein tutkittu melko rajatusta näkökulmasta niin ajallisesti kuin maantieteellisestikin. Usein tutkimuksen kohteena ovat kirjeenvaihtajien työkäytännöt, verkostot ja heidän kokemus omasta työstään. Esimerkki tällaisesta on Johanna Unhan vuonna 2008 tekemä tutkimus, jossa Unha vertailee Yleisradion Yhdysvaltain- ja Neuvostoliiton-kirjeenvaihtajien toimintaa ja työn tuloksia vuosina 1964–1970.

Lisäksi ulkomailla toimivia freelancereita ja heidän käyttämistään ulkomaantoimitusten avustajina on tutkittu paljon. Suomalaisten avustajien käyttöä on tutkinut esimerkiksi Kirsi Crowley vuonna 2009.

Opinnäytetyöstämme on hyötyä, kun keskustellaan kirjeenvaihtajien asemasta ulkomaantoimituksissa: Onko kirjeenvaihtajien vähentäminen perusteltua muustakin kuin kustannussyistä? Opinnäytetyöllämme haluamme myös tuoda uusia näkökulmia siihen, miten kirjeenvaihtajan työnkuvaa voisi nykytoimituksissa kehittää.

Vaikka kustannukset liittyvät vahvasti kirjeenvaihtajatoimintaan ja sen ylläpitämiseen, keskitymme tarkastelemaan toimintaa painottamatta rahakysymyksiä. Kustannuksia ei kuitenkaan voi aiheessa sivuuttaa, vaikka emme niille antaneet pääpainoa.

3.2 Tutkimuskysymys

Tutkimme vakituisessa työsuhteessa työskentelevien kirjeenvaihtajien merkitystä ja heidän tuomaansa lisäarvoa tiedotusvälineelle.

Päätutkimuskysymyksemme on:

- Mitä hyötyä vakituinen kirjeenvaihtaja tuo tiedotusvälineelle?

Aihetta tarkastellaan esimiesten ja kirjeenvaihtajien näkökulmasta. Tutkimuskysymyksen tueksi on kolme alakysymystä, joiden avulla selvitetään vakituisten kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta tiedotusvälineissä.

- Mihin vakituisia kirjeenvaihtajia käytetään toimituksessa?
- Mitä lisäarvoa vakituiset kirjeenvaihtajat tuovat toimitukselleen, jotta heidän läsnäolonsa ulkomailla on perusteltua?
- Miten vakituisia kirjeenvaihtajia voitaisiin käyttää eri tavalla, jotta heidän työnsä toisi enemmän lisäarvoa tiedotusvälineelle?

3.3 Toimeksiantaja

Tutkimuksemme toimeksiantaja on Suomen ulkomaantoimittajien yhdistys eli Ulkomaantoimittajat ry. Lähestyimme toimeksiantajaa omatoimisesti valmiilla aiheella joulukuussa 2013. Yhteyshenkilönämme toimi alkuvaiheessa yhdistyksen silloinen hallituksen puheenjohtaja Janne Hopsu ja syksystä 2014 lähtien uusi hallituksen puheenjohtaja Unna Lehtipuu.

Ulkomaantoimittajat ry on vuonna 1983 perustettu yhdistys, joka ajaa ulkomaantoimittajien asioita ja etuja. Hallitukseen kuuluu pääasiassa valtakunnallisten tiedotusvälineiden ja viestintäalan järjestöjen edustajia. Yhdistys edistää ulkomaantoimittajien työskentelyä ja valmiuksia, parantaa ammattikunnan toimintaedellytyksiä sekä tehostaa tiedonkulkua toimittajien ja ulkomaanjournalismille tärkeiden toimijoiden välillä. (Ulkomaantoimittajat ry 2014.)

Pyysimme yhdistystä tutkimuksemme toimeksiantajaksi, sillä halusimme yhteistyökumppanin, jolta voisi saada hyviä näkemyksiä ja vinkkejä tutkimuksen kehittämiseksi. Lisäksi toimeksiantaja tuo tutkimukselle uskottavuutta, mikä saattoi lisätä haastateltavien halukkuutta osallistua tutkimukseemme.

Tutkimuksestamme toimeksiantaja saa käyttöönsä tietoa, jota se voi hyödyntää arvioidessaan kirjeenvaihtajien nykytilaa suomalaisessa mediaympäristössä. Uskomme, että yhdistys voi hyödyntää saamaansa tietoa myös omassa toiminnassaan ulkomaantoimittajien työtä tukevana osapuolena.

3.4 Käsitteet

Seuraavaksi määrittelemme aiheemme kannalta tärkeimmät käsitteet, jotka esiintyvät opinnäytetyössämme.

Vakituinen kirjeenvaihtaja (myöhemmin myös kirjeenvaihtaja) asuu ja työskentelee ulkomailla, kotimaisen viestintäorganisaation sinne lähettämänä ja seuraa työkseen asemaansa tapahtumia raportoiden niistä edustamaansa yhtiöön (Unha 2008, 20). Vakituinen kirjeenvaihtaja on vakituisessa työsopimussuhteessa ja asemapaikassaan akkreditoitu eli virallisesti kirjattu toimittaja (Uskali 2007, 51).

Ulkomaantoimituksen esimiehen (myöhemmin myös esimies) rooli vaihtelee jonkin verran eri viestimissä, mutta pääpiirteissään nimikkeellä viitataan henkilöön, joka johtaa osastonsa uutistoimintaa yhdessä uutispäälliköiden kanssa. Hän on viime kädessä vastuussa ulkomaan uutisoinnin onnistumisesta. Ulkomaantoimituksen esimies luo suurempia linjoja ja strategioita, koordinoi ulkomaankirjeenvaihtajien ja -avustajien pitkän ajan työtä sekä päättää ulkomaankirjeenvaihtajien ja -toimittajien työmatkoista. (Uskali 2007, 52.)

Ulkomaanavustaja (myöhemmin myös avustaja ja freelancer) on vapaa toimittaja, jonka pääasiallinen työpaikka on ulkomailla ja joka ei ole vakituisessa työsuhteessa toimeksiantajilleen. Avustaja voi työskennellä vakinaisluonteisesti avustajasopimuksella tai satunnaisena sisällön tuottajana. Tiedotusväline voi maksaa avustajalle palkkion juttukohtaisesti tai peruspalkkaa tiettyä juttumäärää vastaan. (Metsämäki 20.10.2014; Uskali 2007, 51–52.)

Ulkomaantoimittaja on joukkoviestimessä toimituksessa työskentelevä ulkomaansisältöä tekevä toimittaja. Hänen pääasiallinen työpaikkansa on kotimaassa. (Uskali 2007, 52.)

Paikalle lähetettävä toimittaja on kotitoimituksesta tarvittaessa ulkomaille lähetettävä (ulkomaan)toimittaja. Työnantaja lähettää hänet ulkomaille tiettyyn kohteeseen lyhyeksi

ajaksi raportoimaan ja keräämään tietoa esimerkiksi isosta uutistapahtumasta, kriisistä tai katastrofista. (Lewis 2010, 121.)

Kirjeenvaihtajaverkosto on tiedotusvälineen ulkomailla olevien omien kirjeenvaihtajien muodostama kokonaisuus.

3.5 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena haastattelututkimuksena, koska tarkoituksena on ymmärtää syvällisemmin kirjeenvaihtajien asemaa ja merkitystä ulkomaantoimituksissa. Yksityistä tapausta kyllin tarkasti tutkimalla saadaan näkyviin se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein, kun ilmiötä tarkastellaan yleisemmällä tasolla (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 182).

Haastattelututkimusta suunnitellessa pohdimme tarkasti haastateltavien lukumäärää sekä sitä, millaisen haastattelun toteutamme. Puntaroimme teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun välillä. Nämä haastattelutyypit eroavat toisistaan siltä osin, miten tarkasti kysymykset on etukäteen muotoiltu ja kuinka paljon haastattelijä ohjaa haastatteluilannetta (Eskola & Vastamäki 2007, 27).

Teemahaastattelussa haastattelussa läpikäytävät aihepiirit eli teema-alueet on etukäteen valittu, mutta menetelmästä puuttuu esimerkiksi lomakehaastatteluille tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä teemoista, jotka käydään läpi haastateltavan kanssa. Käsiteltävien aiheiden järjestys ja laajuus vaihtuvat haastattelusta toiseen. Puolistrukturoitu haastattelu on muunnelma strukturoidusta eli lomakehaastattelusta, jossa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa strukturoidusta siinä, että kysymykset ovat kaikille samat ja valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä, vaan haastateltava vastaa omin sanoin. (Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.)

Koska tiesimme tarkkaan, mitä halusimme selvittää, päädyimme puolistrukturoituun haastatteluun. Valinnalla takasimme sen, että saimme varmasti vastauksia tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin. Lisäksi näimme menetelmässä monia hyviä puolia tutkimuksemme kannalta: esimiesten ja kirjeenvaihtajien välisiä vastauksia pystyisi helposti vertailemaan keskenään, ajankäyttöä haastattelussa olisi helpompi hallita ja vastausten analysointi olisi mielekkäämpää. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltavalla säilyy

mahdollisuus puhua vapaasti, toisaalta haastatteliijoilla on mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä.

3.6 Haastateltavien valinta

Valitsimme tutkittavaksi kolme suomalaista valtakunnallista tiedotusvälinettä, joilla on omia, vakituisia kirjeenvaihtajia ulkomailla ja jotka päivittäin tuottavat uutismateriaalia.

Sen sijaan, että olisimme valinneet tutkittavaksi vain yhden joukkoviestimen, halusimme kuulla kokemuksia useammilta, jotta käsitys suomalaisten kirjeenvaihtajien tilasta olisi mahdollisimman edustava ja monipuolinen. Tutkimuksemme ulkopuolelle rajasimme uutistoimistot, viikkolehdet, aikakauslehdet ja muut erikoisjulkaisut.

Tutkittaviksi tiedotusvälineiksi valittiin Helsingin Sanomat, MTV ja Yle. Kaikilla kolmella valitulla joukkoviestimellä on omat selkeät tavoitteet, yleisöt ja julkaisukanavat, mitkä vaikuttavat niiden strategioihin ja toimintatapoihin.

Helsingin Sanomat on Sanoma Media Finland Oy:n omistama sanomalehti. Tuoteperheeseen kuuluvat päivittäin ilmestyvä printti- ja verkkolehti, Kuukausiliite, Nyt-liite ja hs.fi-verkkosivusto. (Sanoma Media Finland Oy 2014.) Helsingin Sanomien verkko- ja printtisisältö tavoittaa viikossa 1 943 000 suomalaista (Media Audit Finland 2014).

MTV on Bonnier AB:n omistama mainosrahoitteinen mediayhtiö, jonka alle kuuluvat muun muassa tv-kanava MTV3 sekä MTV.fi-verkkosivusto. MTV tuottaa uutis- ja viihdesisältöä niin tv:ssä, radiossa kuin verkossakin. (MTV 2014b.) Vuonna 2013 MTV:n tv-kanavat tavoittivat yhteensä 4,153 miljoonaa katsojaa (Finnpanel 2013).

Yle eli Yleisradio on mediayhtiö, jota rahoitetaan Yle-verolla. Sillä on julkisen palvelun tehtäviä. Yle tekee tv- ja radio-ohjelmia ja tuottaa palveluja suomeksi ja ruotsiksi sekä muun muassa saameksi, romaniksi ja viittomakielellä. Ylellä on sekä valtakunnallisia että paikallisia radio- ja tv-kanavia. Lisäksi Ylellä on tarjontaa internetissä. (Yle 2014f.) Vuonna 2013 Ylen tv-kanavat tavoittivat viikossa keskimäärin 4,084 miljoonaa katsojaa (Finnpanel 2013).

Tutkimusta varten halusimme haastatella jokaisesta valitusta tiedotusvälineestä kahdesta kolmeen kirjeenvaihtajaa sekä ulkomaantoimituksen esimiestä, jolle kuuluu kirjeenvaihtajatoiminnan ohjaaminen. Valitsimme haastateltavaksi esimiehiä ja kirjeenvaihtajia, jotta erilaiset näkökulmat toimitusten sisällä tulisivat esille.

Lähestyimme ulkomaantoimitusten esimiehiä puhelimitse joulukuussa 2013. Kaikki esimiehet suostuivat haastatteluun. Haastatteluajat sovittiin esimiesten ja kirjeenvaihtajien kanssa sähköpostitse.

Haastateltaviksi valitsimme kirjeenvaihtajia, jotka olivat palanneet komennukseltaan korkeintaan vuotta ennen haastatteluhetkeä tai jotka edelleen työskentelivät kirjeenvaihtajina. Rajauksella varmistimme sen, että haastateltavilla kirjeenvaihtajilla on ajankohtainen käsitys nykytilanteesta ja työnkuvan muutoksista edellisten vuosien ajalta.

Pyysimme esimiehiltä tiedot kaikista määritelmän mukaisista kirjeenvaihtajista, joita lähestyimme haastattelupyynnöillä. Haastateltaviksi valikoituivat ne kirjeenvaihtajat, jotka ensimmäisenä vastasivat pyyntöihimme ja joille haastatteluajankohta sopi.

Yhteensä haastatteluja tehtiin yhdeksän (kolme esimiestä, kuusi kirjeenvaihtajaa). Helsingin Sanomilta haastattelimme ulkomaantoimituksen esimiestä ja kolmea kirjeenvaihtajaa, Yleltä esimiestä ja kahta kirjeenvaihtajaa. MTV:ltä saimme haastattelun esimieheltä ja aikataulusyistä vain yhdeltä kirjeenvaihtajalta.

Haastattelujen yhteydessä kartoitimme haastateltavien perustiedot (Liite 1). Kirjeenvaihtajilla oli journalistista työkokemusta keskimäärin 23 vuotta, pisimmillään 46 ja lyhimmillään 15 vuotta. Keski-ikänsä he olivat haastatteluhetkellä 45-vuotiaita. Ulkomaantoimituksen esimiehille journalistista työkokemusta oli kertynyt keskimäärin 25 vuotta, ja suurin osa heidän journalistisesta työkokemuksestaan (83 prosenttia) on kertynyt ulkomaantoimituksista. Myös jokainen esimiehistä on ollut kirjeenvaihtajana, ja he ovat työskennelleet ulkomailla keskimäärin 6,5 vuotta. Asemapaikat, joissa haastateltavat ovat työskennelleet, ovat sijainneet Euroopassa, Aasiassa, Afrikassa ja Pohjois-Amerikassa.

Alkuperäinen toiveemme oli saada kirjeenvaihtajia yhtä paljon jokaiselta tiedotusvälineeltä, jotta saisimme tasapuolisen käsityksen tutkittavien tiedotusvälineiden tilanteista. Käytännön syistä tämä ei kuitenkaan onnistunut. Pohdimme tarkkaan sen vaikutuksia tutkimustuloksiin. Koimme kuitenkin tärkeämmäksi, että kirjeenvaihtajahaastattelujen riittävä

määrä on lopputuloksen kannalta merkittävämpi kuin se, ketä haastatellaan. Siksi emme esimerkiksi päätyneet rajaamaan MTV:tä tutkimuksemme ulkopuolelle. Lisäksi saavutimme tällä määrällä saturaatiopisteen, eli haastatteluissa alkoi toistua samoja aihepiirejä ja vastauksia.

3.7 Haastattelujen toteutus

Kirjeenvaihtajien ja ulkomaantoimitusten esimiesten haastattelut tehtiin tammi–maaliskuussa 2014.

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina yksilöhaastatteluina haastateltavan valitsemassa paikassa työpaikalla tai sen lähistöllä. Aikaa haastatteluun varasimme tunnin. Käytimme kysymyspatteriston läpikäymiseen käytimme 45 minuuttia ja jäljelle jääneen ajan haastattelun aikana nousseisiin lisäkysymyksiin. Haastattelut nauhoitettiin litterointia varten. Haastattelut pysyivät hyvin suunnittelemassamme tavoiteajassa yhtä haastattelu lukuun ottamatta, joka venyi puolitoistatuntiseksi. Haastattelujen keskimääräinen pituus oli 56 minuuttia.

Kirjeenvaihtajille ja esimiehille oli omat kysymyspatteristonsa (Liite 2 ja 3). Kysymyksiä oli kummallekin ryhmälle yhteensä 22, joista kolme oli räätälöity erikseen kyseiselle ryhmälle.

Kiinnitimme kysymyksiä tehdessä huomiota kysymysten aseteluun ja järjestykseen. Muotoilimme niistä mahdollisimman neutraalit, yksiselitteiset ja helpot ymmärtää. Järjestyksessä pyrimme huomioimaan sen, miten edellisen kysymyksen vastaus saattaa vaikuttaa seuraavaan kysymyksen vastaukseen. Haastattelutilanteissa esitimme kysymykset ennalta määrätystä järjestyksestä. Kysymykset esitettiin mahdollisimman samalla tavalla kaikille.

3.8 Aikataulu ja työnjako

Aloimme tehdä opinnäytetyötä syksyllä 2013 tavoitteenamme valmistua joulukuussa 2014. Ulkomaantyöharjoittelujaksoja lukuun ottamatta tutkimus ja raportti on toteutettu yhdessä työskennellen.

Tutkimuksen suunnittelu aloitettiin marraskuussa. Tutkimusaihe ja -kysymykset laadittiin yhdessä. Haastattelupyyntöjen ja -aikojen sopiminen jaettiin tasapuolisesti. Ulkomaantyöharjoittelujemme takia haastattelut aikataulutettiin tehtäväksi maaliskuun 2014 alkuun mennessä.

Kummatkin olivat haastatteluissa läsnä. Haastatteluissa vuorottelimme rooleja niin, että vuorotellen toinen esitti kysymykset ja toinen teki muistiinpanot. Muistiinpanojen tekijällä oli mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä sen jälkeen, kun kysymyspatteristo oli käyty läpi.

Työharjoittelujaksojen aikana eli maaliskuu–syyskuussa 2014 edistimme opinnäytetyötä kummatkin itsenäisesti, jotta syksyllä 2014 pystyimme jatkamaan työskentelyä saumattomasti. Itsenäistä työskentelyä varten laadimme tehtävälistan, johon kuuluivat haastattelunauhojen litterointi, vastausten teemoittelu sekä kirjallisuuteen perehtyminen.

Syyskuun puolivälissä 2014 jatkoimme yhdessä opinnäytetyön tekoa. Kirjallisuuden teemoittelu, analysointi ja johtopäätökset sekä raportin kirjoittaminen tehtiin yhdessä.

4 Analyysi

Analyysissa esitellään haastattelujen tulokset. Haastattelujen avulla selvitettiin, mihin vakituksia kirjeenvaihtajia käytetään toimituksessa, mitä lisäarvoa he tuovat tiedotusvälineelle ja miten heitä hyödyntää entistä paremmin.

Vastauksia analysoitiin haastatteluista nousseiden toistuvien aihepiirien pohjalta. Samat teemat ja näkökulmat toistuivat eri kohdissa haastatteluja, joten vastausten analysointi kysymyksittäin ei olisi ollut mielekäästä tai tehokasta. Vastaukset teemoiteltiin seuraavien kategorioiden alle:

- Kustannukset
- Työnkuvan ja -tapojen muutokset
- Imago ja brändi
- Suomalainen näkökulma
- Läsnäolo
- Asiantuntijuus
- Sisällöllinen lisäarvo
- Aineeton pääoma
- Jatkuvuus ja suunnitelmallisuus
- Parannettavaa

Vastauksia analysoidessa huomattiin, että monet sitaatit olisi voinut sijoittaa usean teeman alle. Tämä kertoo siitä, että aihepiirit liittyvät kiinteästi toisiinsa, mikä vahvistaa tekemäämme päätelmää siitä, että perusteluun ei riitä yhden osatekijän tarkastelu.

Haastatteluissa nousi esille lukuisia teemoja, jotka ovat olennaisia, kun arvioidaan vakituisten kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta. Vain yhden osa-tekijän, esimerkiksi kustannusten, perusteella on mahdotonta päätellä, onko vakituisten kirjeenvaihtajaverkostojen ylläpitäminen perusteltua.

Kirjeenvaihtajille luvattiin haastattelujen yhteydessä anonymiteetti, jotta haastateltavat vastaisivat mahdollisimman totuudenmukaisesti ja vapaasti. Koska esimiesten henkilöllisyyden selvittäminen on helppoa, ei heille pystytty lupaamaan anonymiteettia. Analyysissä päätettiin viitata kaikkiin vastaajiin nimimerkeillä, jotta vastauksissa painottuisivat asiat, eivät ihmiset.

Sitaatteja on muokattu tarpeen mukaan siten, ettei haastateltavan henkilöllisyys paljastuisi. Myös viittaukset työnantajaan on muutettu, jos tieto ei ole ollut vastauksen kannalta olennaista.

Kirjeenvaihtajiin viitataan lyhteellä KV, esimiehiin lyhenteellä EM ja haastattelijaan lyhenteellä H. Haastateltavat on nimetty siinä järjestyksessä, jossa haastattelut on tehty (esimerkiksi KV1, EM1).

4.1 Kustannukset

Kirjeenvaihtajien käyttöön liittyy olennaisena osana rahakysymykset. Rahoitus on kirjeenvaihtajatoiminnan edellytys. Kirjeenvaihtajien käyttäminen on kallista, mikä tulee ilmi sekä alan kirjallisuudessa että haastatteluissa.

KV6: Jos mä maksan kolme kertaa enemmän kuin täällä oleva toimittaja, ja suunnilleen tällainen se on se kokonaiskustannus, ja yleensä me ollaan vielä vähän iäkkäämpiä, on vähän parempi palkka... Niin varmaan tässä tilanteessa katsotaan sitä, ettei jouduta joka vuosi näihin pakkolomautuksiin tai tämmöstä. Yhä enemmän siirrytään näihin freelance-voimien käyttämiseen.

Vaikka tutkimus keskittyy kirjeenvaihtajien tuomiin sisällöllisiin, toiminnallisiin ja laadullisiin kysymyksiin, ei kustannusten näkökulmaa voi täysin sivuuttaa. Ainoa kustannuksiin liittyvä haastattelukysymys esitettiin esimiehille. Heiltä kysyttiin, miten joukkoviestin määrittelee kirjeenvaihtajat ja mitä heille kustannetaan työsopimusten mukaan.

Esimiehet määrittelivät kirjeenvaihtajan tarkoittavan palkkasuhteessa olevaa toimittajaa, jonka tiedotusväline lähettää tietyksi määräajaksi raportoimaan ulkomailta tiedotusvälineisiinsä. Vakituisten kirjeenvaihtajien työsopimukset vaihtelevat hieman mediatyhtiöittäin. Pääsääntöisesti työnantaja maksaa vakituksille kirjeenvaihtajilleen kuukausipalkan lisäksi työstä aiheutuvia kuluja sekä sopimuksen mukaan esimerkiksi asumis- ja lasten koulukäyntikuluja.

Vaikka muita kustannuksiin liittyviä kysymyksiä ei esitetty, raha nousi esille sekä esimiesten että kirjeenvaihtajien vastauksissa eri teemojen yhteydessä. Haastattelujen perusteella kirjeenvaihtajaverkoston suurimpana uhkana nähdään kustannukset.

Haastateltavat uskoivat, että kirjeenvaihtajaverkostoihin voidaan kajota, jos tiedotusvälineen taloudellinen tilanne niin vaatii. Kirjeenvaihtajaverkoston laajentamiselle esitettiin varovaisia toiveita, mutta sitä ei koettu realistisena vaihtoehtona. Verkoston laajentamisia toivottiin sekä maantieteellisesti että sisällöllisesti kattavamaan ulkomaan uutisoinnin tarjoamiseksi.

H: Johtuuko se [kirjeenvaihtajaverkoston kutistaminen] pelkästään taloustilanteesta?

KV1: Joo, mun mielestä johtuu pelkästään taloustilanteesta. Mä luotan siihen, että tällä hetkellä puhtaasti journalistisesti ei ole mitään syytä, minkä takia tätä konseptia haluttaisi muuttaa. Siinä nähdään niin paljon etuja.

Kustannuksilla perusteltiin myös avustajien ja paikalle lähetettävien toimittajien käyttöä, koska niiden käyttäminen on halvempaa. Joissain asemapaikoissa nähtiin kuitenkin kannattavampana pitää vakituisia kirjeenvaihtajia.

EM1: Kylhän kirjeenvaihtaja on aina tällainen, sanotaan, lähetetty kirjeenvaihtaja on aina kalliimpi kuin freelancer, normaalioloissa, koska eihän avustajat koskaan tee viittä juttua päivässä tai hyvin harvoin. Kyl se on kallis ratkaisu ja tietysti paineita on siihen suuntaan, et tehtäis organisaatiosta vähän kevyempää, et olis enemmän avustajia ja olis enemmän ehkä lyhytaikaisempia kirjeenvaihtajia, et voitais siirrellä ihmisiä paikasta toiseen. Se on vaan havaittu, että huippuammattilaisten saaminen tällaisiin muutaman kuukauden pesteihin on aika vaikeeta. Sen takia me ollaan pidetty kiinni, että näillä tietyillä painopistepaikkakunnilla meillä on tällaiset niin sanotut pysyvät kirjeenvaihtajat – –.

Budjettitietoisuuden mainittiin lisääntyneen toimituksissa, jotka ovat aiempia tietoisempia siitä, että jokainen liike maksaa. Tämä näkyy esimerkiksi juttumatkojen tarkempana suunnitteluna. Toiset kirjeenvaihtajat kokivat kustannuspaineiden vaikuttaneen esimerkiksi aihevalintoihin, mutta jotkut taas eivät kokeneet niiden menneen journalististen valintojen edelle.

KV1: Voi olla, että paineita kirjeenvaihtajaverkoston on enemmän kuin tavuvuosina. Varmasti koko toimituksessa on tietty kriisitietoisuus. Vielä se ei ole mulle itselleni näkynyt konkreettisesti, että pitäisi säästää tai jotakin ei tehtäisi sen takia, että sillä on jotain taloudellisia syitä, mutta voi hyvin olla, että taustavire on lisääntynyt siinä, että kustannuksista ollaan tietoisempia.

KV6: Mutta tota, se on hyvin paljon tällaisista dialogia se aihevalinta ja nykyään siihen liittyy se, mitä se maksaa. [– –] Tosin tämä rahapula on vähän muuttanut sitä kuviota, siis että ennen vanhaan pystyttiin tosta vain päättämään, että lähet nyt saman tien koneeseen. Ja se oli myös yksi meidän suuri voima, me oltiin ketteriä.

Haastateltavien vastaukset ovat linjassa kirjallisuuden kanssa. Mediatyhtiöt perustelevat kirjeenvaihtajatoiminnan vähentämistä useimmiten kustannuksilla (Lewis 2010, 121). Ulkomaan uutisoinnin kattavuuden ja kirjeenvaihtajien asemapaikkojen vähentäminen ei näytä johtuvan siitä, etteivät esimiehet ja toimittajat ymmärrä kirjeenvaihtajien arvoa, vaan se on enemmän seurausta mediatyhtiön kustannusvalinnoista (Carroll 2007, 6). Nikunen (2011, 93) on todennut taloudellisten kriteerien menevän journalististen kriteerien edelle, kun toimitusten uudistuksia ja muita toimenpiteitä perustellaan.

4.2 Työnkuvan ja -tapojen muutokset

Haastatteluissa ilmeni, että teknologian kehitys ja internet ovat vaikuttaneet siihen, miten kirjeenvaihtajat tekevät työtään. Joukkoviestimet ovat monivälineellistyneet ja liikkuvat ”netti edellä”. Konkreettisesti tämä näkyy esimerkiksi uusien työvälineiden ja kanavien käytön opetteluna sekä monimediallisuutena eli siinä, että sisältöä tuotetaan joukkoviestimen jokaiseen välineeseen.

Koska tiedotusväline tarvitsee tuotteisiinsa sekä tekstiä, ääntä, still- ja videokuva, edellytetään kirjeenvaihtajilta yhä monipuolisempia teknisiä taitoja. Kirjeenvaihtajien käyttö on teknologisen kehityksen seurauksesta aiempaa joustavampaa ja liikuteltavampaa, kun juttukeikalle voi monihenkisen tiimin sijaan lähettää yhden moniosajaan. Kehitys on linjassa alan yleisen kehityksen kanssa, jossa rivitoimittajaltakin vaaditaan aiempaa laajempaa teknistä osaamista.

Lisäksi uutiskierron nopeutuminen on muuttanut uutistyön rytmiä. Enää ei tähdätä vain yhteen deadlineen päivässä, vaan sisältöä tuotetaan rinnakkain eri välineisiin jatkuvalla syötöllä. Tämä korostuu isoissa uutistapahtumissa, joissa sisältöä julkaistaan, päivitetään ja tarkennetaan tilanteen edetessä.

KV5: Jos aikaisemmin piti tehdä, sanotaan, jos oli iso uutinen, piti ehkä tehdä yksi juttu nettiin, sitten ehkä kaksi juttua lehteen, jossa oli juttu ja kainalo. Nyt nettiin saattoi joutua tekemään kolme tai neljä juttua ja lisäksi ne perussetit sinne paperilehteen ja sit vielä pari juttua telkkaan.

Esimerkiksi Sambrook (2010, 98–99) on arvioinut, että kohdemaan kulttuurituntemus ja kielitaito tulevat olemaan entistä tärkeämpiä kriteereitä kirjeenvaihtajia rekrytoidessa. Haastatteluissa kielitaito- ja kulttuurituntemuskysymyksiä sivuttiin, mutta mitään erityisiä vaatimuksia niiden suhteen ei noussut esille. Sen sijaan korostui halu lähettää maailmalle ammattitaitoisia toimittajia.

Sekä esimiesten että kirjeenvaihtajien puheissa ilmeni, että kirjeenvaihtajien työtavat ovat muuttuneet, mutta työn tarkoitus on pysynyt samana. Internet ja teknologia ovat vaikuttaneet vain sisällön muotoon ja monipuolisuuteen. Kuten Suikkanen ym. (2012, 70) tutkimuksensa johtopäätöksissä toteavat: ”Puhumme journalismin murroksesta, mutta tuloksemme viittaavat pikemminkin pysyvyyteen kuin muutokseen. Uutisjournalismin ydin on säilynyt entisellään.”

KV5: Se on niin selvästi sitä sen substanssin tuottamista ja se ei muutu miksiäkään. Mulla on ihan sama, mihin tuuttiin mä sitä tuotan. Se pysyy se, se ite asia ihan samanlaisena. Ja sen pitääkin pysyä. Vaikka – – koko paperilehti katoaisi, sitä samaa kamaa, samantyyppistä kamaa, tuotetaan sit johonkin muuhun tuuttiin. Muutenkin se on se, kirjeenvaihtajan työ, niin erillään siitä, enemmän erillään siitä, muodosta. Meneekö se nyt paperilehdelle, painaanko se nyt millä koolla, vai meneekö se vain nettiin. Se on muutenkin, se on sitä ite asian kanssa työskentelemistä ja se vaan laitetaan siihen muotoon, missä se parhaiten voidaan julkaista.

4.3 Imago ja brändi

Haastattelujen mukaan kirjeenvaihtajat ovat osa joukkoviestinten imagoa ja brändin rakentamista. Sekä esimiehet että kirjeenvaihtajat kokivat, että kirjeenvaihtajaverkosto on sekä laadun tae että osa uskottavuutta ja kansainvälisyyttä. Ilman kirjeenvaihtajia joukkoviestimen ei koeta yltävän kansainväliselle tasolle.

EM2: Yksi on ehkä se, että tavallaan jos ajattelee tämmöistä statusasiaa, niin [kirjeenvaihtajat] tavallaan määrittelee, mikä on meidän kunnianhimon taso ulkomaanjournalismissa. Jos olisi [joukkoviestin], jolla ei olisi kirjeenvaihtajia, niin se kertois siitä, että siinä [joukkoviestimessä] ei tavallaan kansainvälisiä asioita ja ulkomaan ymmärrystä pidetä korkeassa arvossa. Se, että meillä on kohtalaisen iso verkosto maailmalla kertoo siitä, että [joukkoviestin] haluaa olla kansainvälinen – – ja haluaa käyttää siihen paljon rahaa [yleisön] hyväksi.

Laadukkaalla tiedotusvälineellä kuuluu olla kattavaa kansainvälistä seuranta ja uutisointia, mikä tulee ilmi sekä haastatteluissa että laatulehtiä kuvailevissa kriteereissä (Uskali 2007, 146–147; Sambrook 2010, 66). Esimerkiksi Uskalin esittelemän kriteeristön mukaan laatulehtien uutisseuranta on jatkuvaa ja asennoituminen uutisointiin on vakavaa ja eettistä. Lisäksi laatulehdet tulkitsevat ja selittävät tapahtumia tausta-artikkeleiden avulla ja pyrkivät sisällössään syvällisyyteen ja analyttisyyteen (Uskali 2007, 146). Haastatteluvastausten perusteella näihin kriteereihin pyrkivät kaikki kolme mediataloa, julkaisukanavista riippumatta.

Haastatteluissa ilmeni, että kirjeenvaihtajalla on kaksi eri roolia mediayhtiön kannalta. Yleisön näkökulmasta kirjeenvaihtajat ”edustavat” tiedotusvälineessä jotakin ulkomaata ja toimivat sen asiantuntijoina. Kirjeenvaihtajat ovat henkilöbrändejä, joiden mielipiteiden ja tulkinnan oletetaan kiinnostavan yleisöä. Ammatillisille verkostoilleen ja kohdemaassaan kirjeenvaihtajat taas näyttäytyvät yhtiön edustajina.

EM1: Kyl ne on tärkeitä meidän tällaisen imagon kannalta joka tapauksessa. Jos sanotaan, että uutiset ovat [meidän] lippulaiva niin kyl kirjeenvaihtajat tietyssä mielessä on, ainakin meidän ulkomaantoimituksessa, tällainen lippulaiva, jota kautta [joukkoviestin] on edustettuna maailmalla ja tavallaan meidän suurlähettiläitä, jos näin voisi sanoa. Luovat – – sen kuvan, joka ulkomailla on meistä. Suomalaisilla toimijoilla ulkomailla ja myös muilla, jotka vaikuttaa. Kyl ne on mun mielestä hyvin tärkeitä meille yhtiönä kokonaisuudessa, ei pelkästään oman toimituksen kannalta.

Tutkimuksen mukaan kirjeenvaihtajien tekemä oma tiedonhankinta mahdollistaa ainutlaatuisen sisällön tuottamisen, mikä on joukkoviestimelle kilpailuetu ja millä erottaudutaan muista suomalaisista tiedotusvälineistä. Haastatteluissa tuli selkeästi esille, kuinka jokaisella mediatalolla on oma ideologiansa, joka vaikuttaa kirjeenvaihtajien käytön strategiaan. Tämän on todennut myös Alistair Hetherington jo vuonna 1985: jokainen uutisorganisaatio haluaa erottua ainakin jotenkin muista, ja siksi jokaisella joukkoviestimellä on myös hiukan eri kriteerit, joilla uutisia valitaan (Koivisto 2008, 19).

Esimerkiksi Ylen työntekijät mainitsivat olevansa töissä ”julkisen palvelun talossa”. Tämän takia he kokivat velvollisuudekseen ja vastuukseen raportoida kattavasti maailman asioista suomalaisille. Helsingin Sanomien haastateltavien vastauksista tuli ilmi, että kansainvälisyys on ollut arvovalinta lehden perustamisesta lähtien.

Ylen ja Helsingin Sanomien käsitys kirjeenvaihtajuudesta on varsin perinteinen, kun taas MTV:n strategia kirjeenvaihtajien käytössä vaikutti seuraavan enemmän maailman trendejä. MTV pyrkii kirjeenvaihtajatoiminnassaan joustavuuteen ja helppoon liikuteltavuuteen. Pysyvien asemapaikkojen sijaan se on panostanut videojournalisteihin, jotka ovat asemapaikastaan tai kotitoimituksesta maailmalle lähetettäviä, yksin työskenteleviä ”liikkuvia kirjeenvaihtajia”.

EM3: Siis ei me enää hirveesti kirjeitä vaihdella muutenkaan. Siihen [kirjeenvaihtajuuteen] ehkä sisältyy käsitteenä jo jotain sellaista tosi perinteistä ja konservatiivista. Jos sanotaan, että niistä vanhoista kirjeenvaihtajapäivistä

ollaan kyllä menty iso askel eteenpäin. Jos voisi puhua globaalista kirjeenvaihtajuudesta. Se on ehkä, [videojournalistijutut] on ehkä niitä. Niin kuin sanoin, sut voi tiputtaa mihinpäin vain. [– –]

H: Eli teillä periaatteessa kaikki, jotka liikkuu ulkomaantoimituksesta, menee tän kirjeenvaihtaja-termin alle.

EM3: Kyl mun mielestä, kun nykyisin sitä kutsutaan [videojournalistiksi].

Kuka sen nyt sit määrittelee, en mä sitä osaa määritellä yhtään sen paremmin.

H: Mut jotenkin yritän nyt tulkita, että yritätte vähän pois siitä perinteisestä ajatusmallista?

EM3: Joo, kyllä se, että en ole koskaan uskonut rajojen rakentamiseen enkä usko myöskään tässä. Miksi pitäisi ihmisen olla jotenkin sidottu ihan kokonaan johonkin. [– –]

Yksi tärkeimmistä syistä kirjeenvaihtajien käyttöön mediataloilla tuntui olevan se, että pystytään osoittamaan, että maailmalla on oma ihminen raportoimassa. Erityisesti tv-puolella kirjeenvaihtajien tekemiä live-ständejä, eli suoraa raportointia paikan päältä, pidettiin tärkeänä, ja tulevaisuudessa sen käytön uskottiin lisääntyvän. Vastauksista ei varsinaisesti selvinnyt, miksi reaaliaikainen raportointi on tärkeää. Suoralla lähetyksellä tapahtumapaikalta pystytään välittämään läsnäolon lisäksi tunteita ja tunnelmia, mutta muita syitä sen käytön suosimiseen ei mainittu. Heräsi kysymys, ovatko live-ständit itseisarvo.

Nikusen mukaan (2011, 75) toimittajilta kaivataan sosiaalisessa mediassa henkilökohtaisia näkemyksiä ja persoonallisuutta, mikä toisi mediayhtiölle lisäarvoa ja nostaisi uutisten kiinnostavuutta. Sama ilmeni myös haastatteluvastauksista. Kirjeenvaihtajien mainittiin käyttävän sosiaalista mediaa juttujen markkinointiin sekä (henkilö)brändin ja lukijasuhteen vahvistamiseen. Mediatalot kannustavat kirjeenvaihtajia olemaan läsnä sosiaalisen median palveluissa, mutta sitä ei edellytetä. Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa on loppuen lopuksi kiinni kirjeenvaihtajan omasta halusta ja kiinnostuksesta.

EM2: Toisaalta se [läsnäolo sosiaalisessa mediassa] tuo, vahvistaa sellaista lukijasuhdetta, että ne ihmiset, jotka seuraa kirjeenvaihtajia, niin siinä on semmonen henkilökohtaisempi fiilis, että sä saat sen twiitin [kirjeenvaihtajalta], joka raportoi Valkoisen talon kulmalta. Tai et hän kommentoi Facebookissa jotai tapahtumaa. Se on lukijasuhteen kehittämistä ja ehkä tietyllä tapaa, rumasti sanottuna, brändin vahvistamista myös.

Esimiehet kokivat kirjeenvaihtajien olevan merkittävä osa joukkoviestimen brändiä ja imagoa. Siitä huolimatta kirjeenvaihtajien näkyvyys eri julkaisuissa näyttää olevan hillitty – tai ainakaan sitä ei erityisesti tunnuta korostavan sisältöjen yhteydessä.

Tutkittujen joukkoviestinten tapaa ilmoittaa, että juttu on kirjeenvaihtajan tekemä, kartoitettiin tutkimuksen yhteydessä lyhyesti lokakuussa 2014. Helsingin Sanomat esitteli kirjeenvaihtajansa printtilehden ulkomaansivuilla omassa laatikossaan. Juttujen yhteydessä mainitaan vain toimittajan nimi ja raportointikaupungin, mutta ei kirjeenvaihtaja-titteliä. MTV3:n ja Ylen tv- uutislähetysissä kirjeenvaihtajan tekemän jutun yhteydessä ei myöskään mainita titteliä, vaan vain toimittajan nimi ja kaupunki. Ylen uutislähetysissä uutisankkuri saattoi jutun spiikissä viitata kirjeenvaihtajaan termeillä ”toimittajamme” tai ”kirjeenvaihtajamme”.

Vaatii katsojalta tai lukijalta medialukutaitoa ymmärtää, onko journalistinen juttu (vertaa blogit, jotka ovat henkilöityneitä tuotteita) joukkoviestimen oman kirjeenvaihtajan tekemä. Nyt kirjeenvaihtajien tekemät jutut eivät erotu nopealla silmäyksellä tai ilman ennakkotietoa esimerkiksi avustajien tai paikalle lähetettyjen toimittajien ulkomaanraporteista.

4.4 Suomalainen näkökulma

Internet on mahdollistanut sen, että kielitaitoisella yleisöllä on mahdollisuus seurata ulkomaista media ja päästä lähelle uutisten alkulähteitä. Pelko ja oletus on, että kirjeenvaihtajien tarve vähenee, kun kansainväliset uutiset ovat entistä helpommin saatavilla. (Archetti 2012, 851.)

Haastattelujen perusteella seuraukset eivät vaikuta olevan näin suoraviivaisia. Kielitaitoinen suomalaisyleisö haluaa laadukasta uutisointia myös äidinkielellään.

*H: Kun mainisit puhtaasti kustannussyistä. Jos nyt kävisi niin, että pelkästään kustannussyistä luovuttaisi, mitä Suomi menettäisi?
KV1: Suomenkielinen media suomalaiselle yleisölle on kuitenkin se main stream, mitä valtaosa seuraa. Ikään kuin, se on vielä aika eliitin keskustelua se, että kaikki on tarjolla aina muualta englanniksi tai muilla kielillä. Jos ajattelee sellaista keskivertosuomalaista, kyllä se käyttää mediaa suomeksi ja haluaa ja tarvitsee suomalaisen suhteuttajan erilaisiin tapahtumaketjuihin. Miksi juuri tämä on meille merkityksellisempää kuin joku toinen ja mitä se tarkoittaa Suomelle. Kaikki [se, joka on] pois tosta analyysistä, jollain tavalla kaventaa käsitystä maailman toiminnasta.*

Sekä esimiehet että kirjeenvaihtajat painottivat suomalaisen näkökulman merkitystä. Myös Uskalin mukaan on tärkeää, että Suomessa on riittävän vahvaa osaamista ulkomaan uutisoinnissa. Suomalainen näkökulma uhkaa kadota, jos ulkomaan uutisoinnissa turvaudutaan edullisempaan kansainväliseen uutistarjontaan itse tuotetun, kalliimman uutisoinnin sijaan (Uskali 2007, 13). Haastattelujen mukaan kirjeenvaihtajia pidetään mediatalon ja

suomalaisten "silminä ja korvina" ulkomailla, jotka kykenevät poimimaan uutisvirrasta suomalaisia kiinnostavia ja koskettavia asioita.

KV2: Mä koen, että [meillä] jos jollain on velvollisuus raportoida maailmalta suomalaisten linssien läpi. Eliikkä meidän pitää olla se puulaaki, joka tarjoaa myös muutakin kuin sen, et ihmiset itse menisivät sinne nettiin ja lukis todennäköisesti jonkun angloamerikkalaistaustaisen toimittajan kirjoittamana sen saman asian. Ni sil on aika paljon merkitystä, et jos se tulee meidän omasta kulttuuripiiristä ja meidän taustasta niin jutusta tulee todennäköisesti huomattavasti paljon enemmän meitä koskettavampi, myös ymmärrettävämpi, kun sen tekee joku joka tulee täältä, kuin se että se käännetään tossa kotideskissä jonkun angloamerikkalaisen uutistoimiston pohjalta.

Suomalaisessa näkökulmassa yhdistyy sekä kielikysymys että yhteisen kulttuuritaustan merkitys. Suomalainen kirjeenvaihtaja osaa valita juttuunsa yleisöä kiinnostavan näkökulman ja tarjota selityksen, miksi aihe on tärkeä myös suomalaisille.

EM2: Se ei tarkoita, että pitäisi aina olla välttämättä joku suomalainen ihminen tai toimija siinä uutisessa, vaan tyyliin että Yhdysvaltain keskuspankin korkopäätös vaikuttaa aika paljon suomalaisen asuntosäästäjän elämään. Pitää oivaltaa ne yhteydet, miten tämä vaikuttaa.

Haastatteluissa sivuttiin kirjeenvaihtajapestien pituuksia. Liian pitkän oleskelun ulkomailla katsotaan johtavan siihen, että kirjeenvaihtaja menettää tuntuman kotimaahansa. Tämä vaikuttaa siten, että kirjeenvaihtajan uutisoinnista saattaa kadota suomalaisia kiinnostava näkökulma. Vastaava ilmiö on havaittu myös Yhdysvalloissa, ja se on yksi syy, miksi maan joukkoviestimet välttävät palkkaamasta ulkomaalaisia journalisteja, joilla on Yhdysvalloista hyvin vähän kokemusta (Wu & Hamilton 2004, 519).

Haastattelujen mukaan oman kulttuurin näkökulmalle tulee aina olemaan kysyntää. Suomalaisen näkökulman tarjoaminen on joukkoviestimille kilpailuetu, sillä sitä ei ulkomaisista tiedotusvälineistä saa. Tilanne englanninkielisellä medialla on erilainen kuin esimerkiksi pohjoismaisella, jonka sisältö on tuotettu pienten kieliryhmien edustajille (Rasmussen 2012, 34). Rasmussenin mukaan tulevaisuudessa niiden kuluttajien määrä, jotka ovat valmiita maksamaan lisähintaa paikalliselle yleisölle räätälöidystä sisällöstä, tulee lisääntymään.

Suomi on liian pieni tarjotakseen erikoisjulkaisuille elinvoimaiset markkinat (Nikunen 2011, 101). Suomalaisilla tiedotusvälineillä, joilla on kirjeenvaihtajaverkostot, ei ole englanninkielisten joukkoviestinten tavoin mahdollisuutta erikoistua tiettyyn kohderyhmään, vaan sisältöä on tuotettava laajalle yleisölle.

4.5 Läsnäolo

Tutkimuksen kannalta ei ole olennaista pohtia, ovatko tiedotusvälineiden asemapaikka-valinnat olleet oikeita tai onko verkosto maantieteellisesti riittävän kattava. Kuitenkin haastatteluissa kommentoitiin valittuja asemapaikkoja. Moni harmitteli esimerkiksi sitä, että Afrikassa tai Latinalaisessa Amerikassa ei ole pysyviä asemapaikkoja.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että asemapaikat ovat taktinen valinta. Kirjeenvaihtajien asemapaikkojen valintaan havaittiin vaikuttavan neljä kriteeriä: käytännön syyt, uutisoinnin määrä, asemapaikan maantieteellinen kattavuus ja maan merkitys Suomelle.

On maita, joissa on käytännön syistä helpompi pitää kirjeenvaihtajia, kuin käyttää vakituksia avustajia. Tällaisia ovat esimerkiksi kaupungit, joiden elinkustannukset ovat korkeat ja joissa toimiminen vaatii akkreditoinnin. Vakituksiksi asemapaikoiksi saatetaan valita myös kohteita, jonne on etäisyyden ja/tai käytännön järjestelyjen kannalta hankalaa ja hidasta lähettää toimittaja Suomesta keikalle.

KV2: On tiettyjä maita, jonne paikalle lähettäminen ei noin vain onnistu. Esimerkiksi Yhdysvallat, koska sinne tarttee työviisumin, se on kaukana, sinne ei tosta noin vain lennetä, plus että siellä on niin järjettömät turvajärjestelyt moniin paikkoihin, ettei sinne oo mitään asiaa lähteä, jos sä et oo akreditoitu sellaseks toimittajaksi, että sulla on sikäläisten viranomaisten hyväksymät kulkuluvat ja sun naamas on sinne heidän viranomaisten arkistoihin laitettu. Puhumattakaan, jos on joku Venäjän kaltainen maa, joka matkallisesti ei kaukana, mutta toimittajalle äärimmäisen vaikea paikka.

Joissain maissa uutisoitavaa on niin paljon, että tiedotusvälineille on kannattavampaa lähettää maahan kirjeenvaihtaja, kuin ostaa juttuja avustajilta. Näitä asemapaikkoja ovat esimerkiksi Bryssel EU-uutisoinnin takia ja Washington. Vakituksien kirjeenvaihtajan pitäminen voi lopulta olla avustajaa halvempi ratkaisu.

EM2: Mut sitten toki on paikkoja ja aihealueita, joissa olisi töitä useammallekin. Hyvin esimerkiksi Yhdysvalloissa riittäisi kahdellekin kirjeenvaihtajalle tekemistä, miksei myös vaikka ihan Brysselissä EU-asioita raportoimassa. Sitten Suomelle Venäjä on aina tärkeä ja mielettömän iso ja monimutkainen

maa. Meillä on siellä kirjeenvaihtaja, ja pitkään ollut siellä vakituinen avustaja, mutta kyllä siellä vielä enemmänkin tekemistä olisi.

KV5: Jos kirjeenvaihtajista luovuttaisi ja siirryttäisi pelkkien avustajien käyttöön niin silloin jo pelkästään rahasyistä todennäköisesti niiden ulkomaanjuttujen, niiden ite paikalla olevien toimittajien tekemien ulkomaanjuttujen määrä romahtaisi. Ne ei pystyisi tekemään niin paljon. Tai niitä ei pystyttäisi ostamaan niin paljon.

EM1: Tai samoin Brysselissä, jossa töitä on niin paljon, että jos alettais juttupalkkioilla maksaa avustajalle, me maksettais enemmän kuin kirjeenvaihtajalle.

Mediatilat perustavat asemapaikkoja myös maihin, jotka ovat esimerkiksi kaupallisten tai poliittisten suhteiden takia perusteltuja. Tällaisia ovat monet Euroopan maat, kuten Saksa sekä Ruotsi.

Kirjeenvaihtajien vastuualue on usein asemamaata laajempi. Siksi sijainnit pyritään suunnittelemaan niin, että kirjeenvaihtaja on helppo tarvittaessa lähettää juttukeikalle asemapaikastaan. Lyhytaikaisilla kirjeenvaihtajapesteillä reagoidaan myös maailman tapahtumiin.

KV1: Tätä kiertävän kirjeenvaihtajan paikkaa on, ajatuksena erittäin hyvä. Silloin ollaan tietyn strategian mukaisesti ja pystytään reagoimaan, missäpäin maailmaa kannattaa olla.

Nykyteknologia on mahdollistanut juttujen tekemisen entistä helpommin käymättä paikan päällä. Ulkomaanuutisen tekeminen ei välttämättä vaadi matkustamista ulkomaille. Toimittajat voivat tehdä jutun mistä tahansa tapaamatta haastateltavia henkilökohtaisesti. Kuitenkin juuri läsnäolon merkitys ja tärkeys korostui sekä esimiesten että kirjeenvaihtajien puheissa.

Yhdeksi tärkeimmäksi läsnäolon perusteeksi mainittiin tunnelmien ja tunteiden välittäminen uutisisällöissä sekä ihmisten kohtaaminen paikan päällä. Uutisisältö on aiempaa viihteellisempää ja pehmempää. Uutisaiheita lähestytään ja käsitellään ihmisten kautta. Tunteisiin vetoavien tarinoiden eli human interest -juttujen tekeminen edellyttää kohtaamista ihmisten kanssa.

KV2: [- -] monet ajattelee näin globalisoituneessa maailmassa, että uutiset tulee niinku jokaiselle ilman sen kummempaa jalkatyötä. Mut se on kyl melkoinen virhearvio, koska siis yksikään ainut haastattelu ei kävele kenelle-

kään tietokoneen ruudulle, ellei joku oo sitä jalkatyötä tehnyt. Ja ne meillä-hän ne on maailmalla ne kirjeenvaihtajat, jotka käy ihmisiltä kysymässä, että no minkälainen se tilanne on. – – Elikkä semmonen paikallisten tuntojen tulkki täytyy pystyä olemaan ja niinku välittää niitä, koska siis niin paljon ku näitä hienoja härpäkkeitä onkin, niin jonkun on täytynyt se jalkatyö tehdä ja käydä kyselemässä niiltä ihmisiltä, että mitä ne ajattelee.

Toinen tärkeä huomio on, että syvällinen ymmärrys jostakin maasta kehittyy vain siellä asuessa. Asemapaikan arkielämää ja uutisointia seuratessa kehittyy asiantuntijuutta, jonka avulla kirjeenvaihtaja pystyy tulkitsemaan vallitsevaa kulttuuria ja suhteuttamaan uutisaiheiden relevanssia. Asiantuntijuuden avulla kirjeenvaihtaja pystyy myös selittämään eri asioiden yhteyksiä ja tapahtumien merkityksiä suomalaiselle yleisölle – siis tuomaan juttuihinsa suomalaista näkökulmaa.

KV1: Kyllä totta kai on niin, että ulkomaantoimittaja voi seurata joitakin asioita kotimaasta, ja sillä voi olla käsitys isoista prosesseista siinä missä kirjeenvaihtajallakin. Mutta se on aika määrittelemätön, mutta oleellinen ero se, että on kielen ja kulttuurin ja keskustelutapojen ympäröimänä siellä asema- maassaan, hengittää sitä fiilistä ja tapaa, millä jotkut asiat etenevät, mitä niistä puhutaan. Sellainen kulttuurierojen ymmärtäminen.

Erityisesti jatkumoiden ja ilmiöiden seuraaminen vaatii pysyvälähtöistä läsnäoloa asema- maassa. Mitä pidempään kirjeenvaihtaja maassa oleskelee, sitä enemmän taustatietoa ja ymmärrystä kerääntyy. On todennäköisempää, että pitkään maassa oleskelleen kirjeen- vaihtajan juttu on todenmukaisempi kuin paikalle vain juttukeikalle lähetetyn toimittajan (Wu & Hamilton 2004, 529).

EM1: Mut sit tämmöisten pidempien trendien, maailman trendien, seuraami- nen tai se, että mikä muutos on tapahtumassa Yhdysvalloissa ja miksi yhtäk- kiä homoliitot laillistetaan ja kannabis on vapaassa myynnissä Coloradossa. Kyl se edellyttää, että siellä on ihminen paikalla, joka seuraa, kuis tässä nyt näin kävi. Eiks se nyt oo hirmukonservatiivinen maa, jossa aseet on kaikilla ja ollaan äärimmäisen vanhoillisia monissa asioissa. Sit yhtäkkiä tapahtuukin tämmöistä isoo uutista. Kyl se, tämmöisten isojen trendien seuraaminen tai Venäjän tilanne tai EU, kyllä se edellyttää, että meillä on siellä ihminen pai- kalla, joka seuraa sitä päätoimisesti eikä käy viikon keikoilla ja tee sit niistä havainnoista juttuja.

Haastateltavien mukaan omalla kirjeenvaihtajalla tiedotusväline voi rikkomaa uutistoimis- tojen välittämää yksipuolista maailmankuvaa. Kirjeenvaihtaja pystyy esittämään asema- maasta uusia puolia ja näkökulmia.

KV4: Se ehkä ensimmäisenä, minkä aikaisemminkin sanoin, että muuten se tiedonvälitys olisi paljon yksipuolisempaa ja kapeampaa, jos oltais vaan riippuvaisia esimerkiksi uutistoimistoista. Ja sit taas miksei sit voida tehdä niitä kotitoimituksesta käsin, niin sitten ei taas olla siellä paikalla kuulemassa ja kokemassa.

Kirjeenvaihtajat pystyvät läsnäolonsa ansiosta tekemään juttuja, joissa on yllättäviä ja poikkeavia aihevalintoja. Lisäksi he pystyvät tarjoamaan juttuihinsa syvällisyyttä, perusteellisuutta ja analyysiä, joita ei internetistä ilmaiseksi saa. Nämä ovat etuja, joilla tiedotusväline voi erottua muista kilpailijoistaan.

Kirjeenvaihtajat ovat joukkoviestimelle tärkeitä silminnäkijöitä, jotka tekevät omaa tiedonhankintaa. Tiedotusvälineille on tärkeää osoittaa esimerkiksi isojen uutistapahtumien yhteydessä olevansa paikan päällä, edustettuina omalla toimittajalla. Tämä on ollut osa ulkomaan uutisoinnin ydintä alusta alkaen (Sambrook 2010, 102). Kunnianhimoiset lehdet pyrkivät tekemään juttuja omilla, ei toisen käden, tiedoilla. Kyse on luotettavuudesta myös yleisön silmissä.

KV6: Mutta tota, kyllähän se on niin, että kun itse menet paikalle toteamaan jonkun asian, niin onhan siinä aivan eri evidenssi, tietenkin.

Vakituisten kirjeenvaihtajien rooli on perusteltua myös syntyneiden rutiinien ja käytännön järjestelyiden vuoksi. Tämä mahdollistaa tarvittaessa esimerkiksi nopean reagoinnin uutistapahtumiin asemapaikasta käsin. Kirjeenvaihtajien työskentely on nopeampaa ja tehokkaampaa syntyneiden rutiinien ja verkostojen ansiosta.

EM1: No mä luulen, et joihinkin keskeisiin paikkoihin on vaikeee saada ihmisiä freelance-pohjalta. Et sanotaan esimerkiks Moskovaan, joka on kallis kaupunki tällä hetkellä, joka on aika pitkälti valvottu kaupunki, jossa asuminen on aika hankalaa ja toimiminen sikäläisessä byrokratiassa vaatii erilaisia propuskoja ja työlupia ja akkreditointeja, viisumeita ja niin edelleen. Ihan käytännön syistä, jos halutaan hyvää uutispalvelua niin on järkevää, et meillä on pysyvä kirjeenvaihtaja siellä.

KV1: Kirjeenvaihtaja tekee työtään joka ikistä juttua, joka sillä tulee vastaan, ei se tee sitä vaan perehtymällä siihen vaan sillä on käytössään kaikki tietämys, mitä sillä on ollut, kerääntynyt vuosien varrella. Toki niin voi yksittäisellä ulkomaantoimittajallakin. Mutta ikään kuin se käytännön säädön määrä voi olla myös nopeusvaltti, jonnekin alueelle pelmahtaminen, on siinä tosi paljon ihan käytännön asioita, mistä taksit, mistä netti. Se voi olla kisa ensiuutisen julkaisusta, voidaan voittaa tietyllä tavalla.

Haastateltavien mukaan hyvä toimittaja tekee hyvän jutun missä tahansa olosuhteissa. Myös paikalle lähetettävät toimittajat voivat havainnoida, toimia silminnäkijöinä ja tehdä omaa tiedonhankintaa. Kirjeenvaihtajan pysyvälle läsnäololle on kuitenkin selkeitä perusteita, sekä konkreettisia että näkymättömiä.

H: Kuinka suuri osa työstäsi kirjeenvaihtajan oli sellaista, joka vaati läsnäolon kohdemaassasi?

KV5: Sitä on tosi vaikea arvioida, koska yksinkertainen vastaus on varmaan, että kaikki. Vaikka kirjoittaisi sellaisia juttuja, joista ei ole pyrstö noussut penkistä, että on istunut koko päivän siellä toimistossaan, ei ole käynytkään ulkona, silti se, että elää siinä maassa tuottaa siitä ihan erilaisen kokonaisnäkömyksen. Vaikka se ei näkyisi siinä yksittäisessä jutussa suoranaisesti, siinä on sellaista pikkuhiljaa kerääntyvää, kerroksittain kerääntyvää näkemystä ja kokemusta, miten se maa toimii, miten siellä ihmiset ajattelee, minkälaiset asiat ovat tärkeitä, minkälainen ilma on. Sitä on mahdoton jakaa osiin.

Vastauksista ilmeni, että tärkeintä tiedotusvälineille on, että maailmalla on ihmisiä, jotka toimituksessa mielletään luotettaviksi ja järkeviksi tekijöiksi. Tiedotusvälineelle on merkittävää hyötyä siitä, että ulkomailta käsin töitä tekevät tuntevat toimituksen työskentelytavat ja laatuvaatimukset läpikotaisin. Tämä helpottaa ja nopeuttaa kotitoimituksen ja ulkomailta raportoivan kirjeenvaihtajan välistä yhteistyötä. Ulkopuolisten avustajien käyttöön liittyy problematiikkaa, jota ei omasta toimituksesta valittujen kirjeenvaihtajien kohdalla ole.

Yhtenä vaihtoehtona vakituisille kirjeenvaihtajille voidaan nähdä natiivit toimittajat, joiden käytössä on omat hyvät ja huonot puolensa (Sambrook 2010, 56). Haastattelujen mukaan suomalaisten joukkovälineiden on vaikea kopioida englanninkielisen median toimintamallia, jossa kirjeenvaihtajina käytetään paikallisia toimittajia, joiden englannin kielen taito on riittävä. On vaikeaa (ellei mahdotonta) löytää ulkomaisia suomeksi kirjoittavia toimittajia. Vaihtoehtona voisi olla vieraskielisten juttujen tilaaminen, jotka käännettäisiin suomeksi. Tämä on kuitenkin liian aikaa vievä menettelytapa, erityisesti uutistoiminnassa. Vaikka paikalliset tuntevatkin maansa ja pystyisivät siten tarjoamaan asiantuntevia juttuja, liittyy heidän käyttöönsä epävarmuutta myös tiedon luotettavuuden kannalta.

EM3: Mut sit ollaan monissa paikoissa lähdetty siitä, että meillä kieli tuo tähän pienen nyanssin. Jos lähdetään siitä, että jotkut isot ulkomaalaiset mediatotot tekee sitä, että ne palkkaavat paikan päältä avustajan tekemään juttuja, sitä mä pidän jossain määrin vähän vaarallisena. Joka tietysti aiheuttaa sen, että meidänkin pitää vähän epäillä ja katsoa tarkasti, kuka minkäkin jutun on tehnyt ja kirjoittanut ja mistä se tulee.

Erään kirjeenvaihtajan kommentti tiivistää ajatuksen siitä, miksi vakituisten kirjeenvaihtajien pysyvä läsnäolo asemamaassa on muita vaihtoehtoja perustellumpi.

KV1: Sellainen tietynlainen seurantavastuu, joka kirjeenvaihtajilla on, tuottaa vaikeasti määriteltävän ja mitattavissa olevan lisän siihen, mitä mistäkin aiheesta pystyy analysoimaan. Se on korvaamatonta. Vaikka olis matkabudjetti ja matkustaa mihin tahansa, tai olla jossain käymässä, se ero siihen, että ollaan jossain, eletään jossain tietynlaisen todellisuuden ympäröimänä, se on tosi arvokas satsaus ja lisä, mitä kirjeenvaihtajat pystyy niihin juttuihinsa sitä kautta välittämään.

4.6 Asiantuntijuus

Haastatteluista ilmeni, että kirjeenvaihtajalla on kokonaisvaltainen seurantavastuu asemasta tai maanosasta. Tämä edellyttää kirjeenvaihtajalta vankkaa ammattitaitoa, eli rutiinia toimittajan työhön, kykyä ymmärtää ja nähdä kokonaisuuksia sekä toimia journalistin etiikan mukaisesti.

Vastausten mukaan kirjeenvaihtajalle syntyy vähitellen maassa eläessä ja työn kautta asiantuntemusta asemamaastaan. Kokemustensa avulla hän pystyy poimimaan maan uutisvirrasta suomalaiselle tärkeitä ja olennaisia aiheita.

KV3: Nykysinhän tiedonkulku on nopeutunut internetin ansiosta niin valtavasti, että täällä saadaan nopeasti tietää asioita. Mutta se mitä ei pystytä saamaan, on se sama, mikä päti silloin 80-luvun loppupuolella, niin se kontakti siihen paikalliseen väestöön ja mitä ne ihmiset ajattelee. Et sulla on siinä mielessä, kun sä asut siellä ja näet omin silmin ja elät, niin sulla on parempi tuntuma siihen, mitä ne ihmiset oikeasti ajattelee, ja missä se julkinen mielipide siellä oikein kulkee, kuin mitä joistain uutisprinteistä saatetaan lukea.

Kirjeenvaihtajat ovat tietoisia asemastaan: heillä on päätäntävalta siitä, mikä on kotiyleisön tärkeää tietää (Archetti 2012, 852). Asiantuntijuus ja kokemukset välittyvät juttuihin ja näkyvät kykenä tulkita tapahtumia ja selittää merkityksiä.

EM2: Kolmas [asia] oikeastaan on sitten, että ne raportoivat semmosta syvyyttä ja asiantuntijuutta, että kun toimittaja elää ja työskentelee pitkään jossain samassa maassa, niin se alkaa ymmärtää ja nähdä sitä yhteiskuntaa eri tavalla, kuin jos katsoo sitä täältä käsin, tai käy pikavierailulla, jolloin me sitä pystytään myös tekemään parempia analyysia ja arvioimaan eri tapahtumien merkityksiä paremmin kuin täältä kotoa käsin.

Esimiesten haastatteluista kävi ilmi, että he luottavat kirjeenvaihtajiensa kokemukseen ja asiantuntemukseen. Esimiehet uskovat kirjeenvaihtajien tietävän, mitä asemapaikoista kannattaa suomalaisille uutisoida. Esimiesten luottamus kirjeenvaihtajien asiantuntijuuteen ja harkintakykyyn on selkeästi välittynyt myös kirjeenvaihtajille. Tämä näkyi kirjeenvaihtajien vastauksissa kysymykseen numero 2: ”Kuka päättää, mistä kirjeenvaihtajat tekevät juttuja?”. Kirjeenvaihtajat kokivat, että heidän juttuehdotuksensa otettiin hyvin vastaan, useimmiten jopa ihan sellaisenaan. Vaikka lopullinen päätösvalta onkin esimiehillä, kotitoimituksen kanssa hiottiin usein vain pieniä yksityiskohtia.

KV6: Sitä kautta se tieto on syvällisempää siitä, ja sitten se, että sulla on paikalla olevana kyky suhteuttaa tapahtumien merkitys, lausuntojen ja erilaisten asioiden kokonaisuus, mikä sä muodostat, niin voisit kuvitella, että se on vähän uskottavampi ja todempi.

4.7 Sisällöllinen lisäarvo

Haastattelujen perusteella kirjeenvaihtajien asiantuntijuus tuo tiedotusvälineen tuotteisiin ainutlaatuisia, poikkeavaa sisältöä. Kirjeenvaihtajat pystyvät osaamisellaan tuomaan juttuihinsa sisällöllistä lisäarvoa, joka erottaa kirjeenvaihtajan tekemän jutun kotitoimituksessa tehdystä perusuutisesta ja uutistoimistojen materiaalista. Sisällöllistä lisäarvoa juttuihin tuo kirjeenvaihtajan tekemä oma tiedonhankinta asemamaassa. Sitä ovat:

- Kirjeenvaihtajan tekemä jalkatyö
- Paikallisten ihmisten ja asiantuntijoiden haastattelut
- Omat silminnäkihavainnot
- Arkikokemukset

Näistä syntyy juttuihin kuvailua ja materiaalia, joista välittyy läsnäolon tunne. Kirjeenvaihtajan tekemät havainnot ja tiedonhankinta takaavat omia ideoita ja uusia näkökulmia. Näiden avulla on mahdollista saada perusuutiseenkin uudenlainen ulottuvuus.

KV3: Siis mitä tulee niin kuin tähän yleensä kirjeenvaihtajan rooliin, niin mä näkisin sen sillä tavalla, että se lisäarvo, jonka kirjeenvaihtaja pystyy antamaan paikan päältä, on nimenomaan ne omat jutut ja reportaasit, oli ne sitten omat suorat, missä hän pystyy omin silmin tai voi itse kertoa, mitä on nähnyt ja kuullut paikan päällä. Että tää on se lisäarvo, minkä kirjeenvaihtaja paikan päällä pystyy antamaan. Useinhan tahtoo olla se vaara, että valjastetaan kirjeenvaihtaja tekemään näitä päivän uutisia, jotka periaatteessa pystyttäisiin joskus usein tekemään täällä kotitoimituksessa uutistoimistojen tietojen perusteella.

Kuten myös aikaisemmin on todettu, paikalle lähetettävät toimittajat pystyvät juttukeikoil- laan tekemään periaatteessa saman työn kuin kirjeenvaihtajatkin, eli esimerkiksi kerää- mään materiaalia, jolla juttuihin saadaan läsnäolon tunnetta. Se, mitä he eivät pysty jutu- saan pysty samalla tavalla välittämään, on kirjeenvaihtajille asemamaasta kertynyt koke- mus ja taustatieto. Niiden avulla kirjeenvaihtajat pystyvät tekemään analyysoivia ja selittä- viä juttuja. Haastatteluissa tuli ilmi, että juuri tätä sisältöä kirjeenvaihtajilta erityisesti toivo- taan.

KV2: No hyötyhän on varmaan kustannushyöty, koska sitä kaikki toimi- tukset tavoittelee. Sehän on ihan selvä, että jos sinne lähetetään jollain free- sopimuksella tai heitetään sinne laskuvarjo selässä -tyyppisesti paikalle, niin siitä ei tuu kiinteitä kuluja juuri yhtään. Se on kustannushyöty ja sitä siinä monesti haetaan. Mut sitten kolikon toinen puoli on sit myös se, että siinä hävitään sen kohdemaan syvempää ymmärtämistä ihan selvästi – –.

Analysoivan ja syventävän sisällön tekeminen vaatii aikaa. Pitkien juttujen tekemiseen käytettävissä oleva aika näytti haastattelujen perusteella riippuvan asemapaikasta. Maat, joissa uutisoitavaa on paljon, on aikaa syventävien juttujen kirjoittamiseen varsin vähän.

EM1: Ja halutaan sellasta hyvin nopeeta reagointia, sellaista twittermäistä 160 merkin uutisointia ja sit se taustoittaminen jää vähemmälle huomiolle, siitä mä oon pikkasen huolestunut. Nää on kuitenkin sellaisia trendejä, syk- lejä, jotka sit muuttuu. Voi kuvitella, et kahden vuoden päästä taas ajatellaan vähän eri tavalla kun tällä hetkellä.

KV4: Niitä ei oo koskaan liikaa semmosia omia paikallaolojuttuja. Niiden te- keminen on työlästä, eikä niitä aina välttämättä löydy. Mutta ne on ehkä ylei- sölle kaikkein palkitsevimpiä, että niitä vain lisää. Ja sit jättää vain niinku ison uutisvirran uutiset toimistoille tai kotitoimituksesta hoidettavaksi.

Haastatteluissa ilmeni kritiikkiä ”ylätason” uutisointia kohtaan. Kovi- en aiheiden käsittelyyn kaivataan enemmän konkretiaa eli kuvailua ja selitystä siitä, mikä merkitys uutisella on ta- vallisen ihmisen arkeen. Lisäksi esitettiin toiveita lisätä arkitason juttuja ja ihmisten kautta kerrottuja tarinoita.

EM2: Kerrotaan sen maan asukkaiden ja heidän kokemustensa kautta jos- tain laajemmista asioista, ihmisten kautta kerrottuja stooreja maailmalta. Sit mä toivon kirjeenvaihtajilta myös, tai haluaisin vieläkin enemmän semmosia arkisempia juttuja, ei politiikka tai ylätasoa, vaan enemmän sitä kertomusta siitä, miten siinä maassa eletään, ja mitkä asiat ihmisiä heidän jokapäiväi- sessä elämässä askarruttavat, ja miten niitä kysymyksiä siinä maassa ratko- taan. Tavallaan sitä arkitasoa pitäisi saada enemmän.

Sambrookin mukaan (2010, 2 & 25) ulkomaan uutisointi on kehittymässä suuntaan, jossa jäljelle jää kriisien tai muiden suurten uutistapahtumien nopea raportointi (breaking news) ja erikoistunut, syventävä sisältö. Myös tutkimuksen haastatteluissa erottui nämä kaksi ääripäätä sisällöntuotannossa, mikä voi myös johtua julkaisuvälineestä. Esimerkiksi Ylellä ja MTV:llä painottui suoran, nopean raportoinnin tärkeys, kun taas Helsingin Sanomissa halutaan enemmän taustoitettuja juttuja. Internetin rajattomat mahdollisuudet, sekä merkittävät teknologiset edistykset ovat toteutustavan suhteen, tiedostettiin hyvin.

4.8 Aineeton pääoma

Kirjeenvaihtajat ovat kielitaitoisia asiantuntijoita, joiden erikoisosaamiseen kuuluu maatielouden lisäksi eri asiakokonaisuuksia, kuten sisällissodat, kehitysmaiden tilanne, uskonnot tai vaikka ilmastonmuutos. Toimittajan tietämys on joukkoviestimelle yleisöä palvelevana tekijänä paljon arvokkaampaa kuin toimittajan sama palkkakorvaus. (Carroll 2007, 6.)

Komennukseltaan kirjeenvaihtajat tuovat kotitoimitukseen mukanaan kaiken asemapaikassaan keräämänsä kokemuksen ja asiantuntijuuden.

EM3: Se on tietotaidon karttuminen, joka on periaatteessa vähän sit semmonen, jota ei voi ostaa. Se tulee vaan kokemuksen myötä.

Erityisesti esimiesten puheissa korostui, että asiantuntijuus tuo uusia ideoita, näkökulmia ja omia aiheita joukkoviestimen sisältöön. Kotitoimitukseen palattuaan kirjeenvaihtaja voi tuoda kansainvälistä näkemystä juttuihinsa, muihinkin kuin ulkomaan uutisiin. Kirjeenvaihtajaa ei automaattisesti sijoiteta takaisin ulkomaan toimitukseen paluunsa jälkeen.

EM2: Kyllähän Suomikin on kansainvälinen maa, ja Suomen asiat liittyvät maailman tapahtumiin ja päinvastoin, että vaikka ois niinku kotimaan toimituksessa, niin – – siihen on varmasti entisellä kirjeenvaihtajalla annettavaa. Samoin talous on kansainvälistä ja globaalia, ja siinä varmasti kirjeenvaihtaja pystyy käyttämään niitä taitojaan hyväkseen. Ja meillä on vaikka entinen Ruotsin kirjeenvaihtaja nyt tuolla politiikantoimituksessa seuraa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Mä uskon, että hänen näkemykset muista Pohjoismaista ja siitä, miten näitä asioita Ruotsissa ja Norjassa ja Tanskassa tehdään, tuo aika hyvän vivahteen siihen kotimaan politiikan seuraamiseen ja siihen, että osaa suhteuttaa täällä tehtäviä ratkaisuja ja ongelmia semmoseen maihin, joissa on aikailla samanlaiset yhteiskunnat, mutta omanlaisensa ratkaisumallit ja tällai. Et kyllä mä uskon, että ne hyödyksi tulee.

KV5: Aina, kun on ollut ulkomailla, näkee kotimaankin ehkä eri silmin. Ja sikäli se hyödyntyy, että tulee mieleen juttuaiheita, jota ei olisi tullut mieleen, jos ei olisi nähnyt jotain vähän muunkinlaisia systeemeitä.

Esimiehet tiedostavat, että kirjeenvaihtajilla on arvokasta aineetonta pääomaa. Haastattelussa mainittiin muutamia keinoja, joiden avulla kirjeenvaihtajien asiantuntijuutta ja kokemuksia on pyritty hyödyntämään. Esille tuli myös ajatuksia siitä, että kirjeenvaihtajien asiantuntemusta voisi kotitoimitukseen paluun jälkeen ottaa käyttöön paremminkin.

Muutama kirjeenvaihtaja koki, ettei heidän asiantuntemustaan käytetä kotitoimituksessa parhaalla mahdollisella tavalla, jos ollenkaan.

KV3: Kirjeenvaihtajat on saanut kyseisestä maasta niin arvokasta kokemusta, ja sit sillä ei oo minkään näköistä käyttöarvoa. Kun mä tulin X:stä, jossa mä olin kuusi vuotta, niin ei multa enää kukaan sen jälkee [tästä erikoisalasta] kysynyt. Vaikka mä tiesin kaikki asiat.

4.9 Jatkuvuus ja suunnitelmallisuus

Vakituisten kirjeenvaihtajien käyttöön liittyy myös uutisoinnin jatkuvuuden ja toiminnan suunnitelmallisuuden näkökulma. Haastatteluissa tämä nousi yhdeksi merkittävimmistä asioista, joka puhuu vakituisten kirjeenvaihtajuuden puolesta.

KV4: Kyllä siinä mun mielestä menettäisi vähän sellaisen jatkuvuuden ja jonkinlaisen lojaliteetin ja varmuuden siitä, että sieltä sit tulee sitä kamaa. Kun on se kuukausipalkkainen tyyppi siellä, niin siltä voidaan myös edellyttää, jos tarve tulee, että nyt pitää nää saada tehtyä. Sit taas lehtitalo tai mikä tahansa tiedotusväline, on avustajien osalta ehkä enemmänkin riippuvaisia avustajista. Varmastikin tiedotusväline saa siitä semmosta toimitusvarmuutta. Ei sillä, etteikö joku avustaja ole täysin luotettava – –.

Kun tiedotusvälineellä on asemapaikassa joksikin määräajaksi sijoitettu kirjeenvaihtaja, on juttuvirta tasaista ja taattua. Näin tiedotusväline pystyy tarjoamaan yleisölleen kattavaa uutisointia valitsemastaan kohdemaasta. Laadukas uutisointi ei synny nopeasti ja tyhjästä, vaan vaatii pitkäjänteistä työtä ja kehitystä (Nikunen 2011, 92).

Haastatteluissa esille nousi avustajien ja paikalle lähetettävien toimittajien käyttöön liittyvä riski sisällön repaleisuudesta ja epämääräisyydestä. Vakituisten kirjeenvaihtajan puuttuminen erään kirjeenvaihtajan sanoin ”heikentää alueen valvontaa ja sen myötä pimentää jotakin kulmaa siitä paikasta”. Lisäksi juttuvirran pitkän aikavälin suunnittelu on helpompaa oman kirjeenvaihtajan kanssa kuin yksittäisten avustajien kanssa.

KV4: Se [paikalle lähetettävien toimittajien käyttäminen] on kallista ja tehontonta. Sitä saattaa seuraavalla juttukeikalla olla toinen tyyppi, se joutuu pe-rehtymään ja käyttämään aikaa ja vaivaa, yhteyksien järjestämistä... Näin pois-päin. Kun se tyyppi on siellä paikalla kaiken aikaa, niin se sujuu paljon tehokkaammin. Plus että sisällöllisesti se olisi myöskin tosi paljon repalei-sempää, se että sinne mentäis satunnaisesti, että jostain maasta saattaisi olla joku muutama juttu vuodessa. Se ois mun mielestä kaikin puolin huo-nompi.

Vakituiset kirjeenvaihtajat ovat sitoutuneita yhden tiedotusvälineen palvelukseen. Avusta-jat taas ovat itsenäisiä yrittäjiä, jotka ovat vapaita valitsemaan toimeksiantajansa. Pitkäkin yhteistyö avustajan ja tiedotusvälineen välillä voi loppua ilman varoitusta. Toisaalta tiedo-tusvälineellä ei välttämättä ole halua tai resursseja sitoutua avustajiin niin, että sitoutumi-nen yhteistyöhön olisi molemminpuolista.

EM2: Vaihtoehdot on käyttää vakituista avustajaa, niin että meillä on kuiten-kin osaava toimittaja, jossain toisessa maassa, joka raportoi, mutta ei ole meihin työsuhteessa, vaan on freetoimittaja. – – No, sen etu on se, että se on halvempaa, mutta ongelma on löytää hyviä ja päteviä ihmisiä, jotka pys-tyy sitoutumaan siihen hommaan pidemmäksi aikaa, ja että mekin pystytään sitoutumaan heihin.

Haastattelujen mukaan talon omien toimittajien käyttäminen kirjeenvaihtajina takaa sen, että yhteistyö on helpompaa ja toimitus tietää, minkä taseisia juttuja odottaa. Toimituk-sesta maailmalle lähetettyjen kirjeenvaihtajien työn jälki vastaa tiedotusvälineen odotuksia sekä laadullisesti että tyylillisesti. Ventovieraan avustajan käyttö voi olla tiedotusvälineelle riski sekä tiedon luotettavuuden että oikeellisuuden kannalta.

KV5: Sitten, miksi kannattaa pitää kirjeenvaihtajia, eikä avustajia – –. Siinä varmaan on, että kirjeenvaihtaja on kuitenkin sen [joukkoviestimen] käytettä-vissä. Avustajilla on yleensä muitakin, ei ne oo yleensä enää pelkän yhden median avustajia, vaan niillä on muitakin ja pitää olla, koska muuten ne eivät pärjäisi taloudellisesti. Silloin se [kirjeenvaihtaja] on meidän miehemme tai naisemme siellä paikassa ja heti kun tapahtuu jotain, hän on heti olemassa ja käytettävissä. Tietysti kirjeenvaihtajat, koska ne ovat sen median toimitta-jia, silloin ne tietävät tosi hyvin sen median käytännöt ja tavat tehdä ja aika-taulut, se työ sujuu usein huomattavasti jouhevammin kirjeenvaihtajien kuin avustajien kanssa.

Samoja havaintoja on tehnyt myös Kirsi Crowley tutkiessaan Ylen käyttämiä freelance-reita. Lisäksi Crowleyn tutkimuksen mukaan avustajien saamat juttupalkkiot eivät usein ole kovin hyviä. Jos avustaja haluaa yltää laadullisesti samalle tasolle kuin vakituiset kir-jeenvaihtajat, ei juttujen teko ole taloudellisesti kannattavaa. Avustaja joutuu tekemään

valinnan tehdäkö kunnianhimoinen, laadukas juttu huonolla palkalla vai tyytyäkö vaatimattomampaan juttuun, jonka tekemisen palkkio kattaa. (Crowley 2004, 51–59.)

4.10 Parannettavaa

KV6: Jaa'a. Mä en tiedä. Koska muutenhan me oltais tehty jo jotain, jos tässä ois jotain ongelmia, että...

Tutkituissa tiedotusvälineissä ei noussut esille yhtään selkeää ongelmakohtaa kirjeenvaihtajatoiminnassa. Jokaisen haastateltavan puheessa toistui huoli kustannuksista ja huoli tulevaisuuden näkymistä eli mitä kirjeenvaihtajaverkostoille suomalaisissa tiedotusvälineissä tulee tapahtumaan. Työn tehostamista tai työkäytäntöjen muutoksia ei ilmennyt. Vain tekniikan mainittiin muuttaneen tapoja tuottaa sisältöä. Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma, että muutoksia on tehty vähitellen, kun mediatilat ovat vastanneet yleisön tarpeiden ja median kulutustapojen muutokseen.

KV1: [Meidän] kirjeenvaihtajat ovat aika sellaisia kunnianhimoisia ja työtä pelkäämättömiä. Eli ikään kuin kapasiteetti on todellakin käytössä. Sit on enemmänkin, että työtä ei voi lisätä, mut voi aina miettiä, että mihin intohimoiset panostukset ohjataan. En ole kokenut, että mistään kustannuspaineesta tai mistään sellaisesta mun työtäni ois ohjattu mitenkään. Eikä oo ollut minkäänlaista signaalia siitä, että oma työni olis ollut jotenkin tehotonta tai riittämätöntä. Eli oma kokemukseni siitä kirjeenvaihtajasta on ollut, että ne valinnat on ollut täysin journalistisia. Eikä oo pohjautunut mihinkään tuotannollis-taloudellisiin syihin. Ja siitä oon iloinen.

Vaikka suuria muutostarpeita ei ilmennyt, haastateltavat mainitsivat parannettavaa ja kehitettävää sisällön jalostamisessa ja monipuolisuudessa. Etäisyys kirjeenvaihtajan ja kotitoimituksen välillä ja jatkuva kiire ajavat helposti siihen, että jutut noudattavat muodollisesti samoja kaavoja.

KV3: Ehkä semmonen yleinen juttujen niinku suunnitelmallisuus, siis se kaikki mitä elementtejä tulee ja kuvitus ja näin pois päin, että se ei oo pelkästään yksi teksti, vaan siihen tulee tavallaan se koko setti, sit pitää miettiä enemmän, tarkemmin.

haastattelujen mukaan kirjeenvaihtajien työ rutinoituu helposti kovien aiheiden uutisoinniksi. Rohkeus irrottautua perinteisistä kaavoista ja uutisaiheista toisi joukkoviestimelle lisää ainutlaatuista sisältöä ja omia aiheita.

EM2: Ihmiset vähän hakeutuu tekemään sitä, mikä niitä eniten kiinnostaa, ellei niitä erikseen käske. Jos nyt aattelee vaikka meidän Brysselin kirjeenvaihtajaa, jonka päivät täyttyy erilaisista kokouksista ja tapaamisista siellä,

niin ehkä sit pitäis olla vaan enemmän rohkeutta hänellä ja myös mulla, että okei, nyt jätät ton kokouksen väliin ja meet sen sijaan tekemään Brysselin torille tämmöstä kivaa joulumarkkinajuttua. Se on tehtävissä, mut se on vaan ehkä enemmän se ajattelun- ja tekemistävän muutos.

Internet on alusta, jolle pystyy tuottamaan monipuolista sisältöä lähes loputtomasti. Se mahdollistaa uusia kerrontamuotoja ja -tapoja perinteisille tiedotusvälineille, jotka ovat muuttaneet strategiaansa ja kulkevat haastattelun mukaan entistä enemmän ”netti edellä”.

KV2: Varmaankin sellasta materiaalin hyödyntämistä vois vielä mieltiä lisää. Nettihän nyt toki siis nielee niin paljon, kuin sinne laittaa, mut toivottavasti siellä ois tilaa myös muullekin kuin sellaselle 160 merkille tai jollekin lyhyelle snapille.

EM2: Aika paljonhan mennään perusratkaisulta, että kirjoita 100 riviä tekstiä ja laita siihen kuva. Et varmaan ois aika paljon muita tapoja myös lähteä sitä stooria kertomaan. Joko vaikka vahvasti kuvien kautta, tai jotenkin palastelemalla tämä asia, tai virittämällä siihen joku mainio kuvagrafiikka, jota käytettäis saman asian kertomiseen sen sijaan, että meillä on pitkä teksti, jossa selitetään.

Haastattelujen perusteella innovatiivista ja hitaamman journalismin tekemistä estää työpaikoille tyypillinen ongelma: kiire. Sosiaalinen media on lisännyt nopeuspaineita entisestään. Erään kirjeenvaihtajan mukaan vaarana on, että tarpeellinen, nopea ensireaktio jää ainoaksi tavaksi käsitellä aihetta, joka vaatisi analyysiä ja taustoitusta.

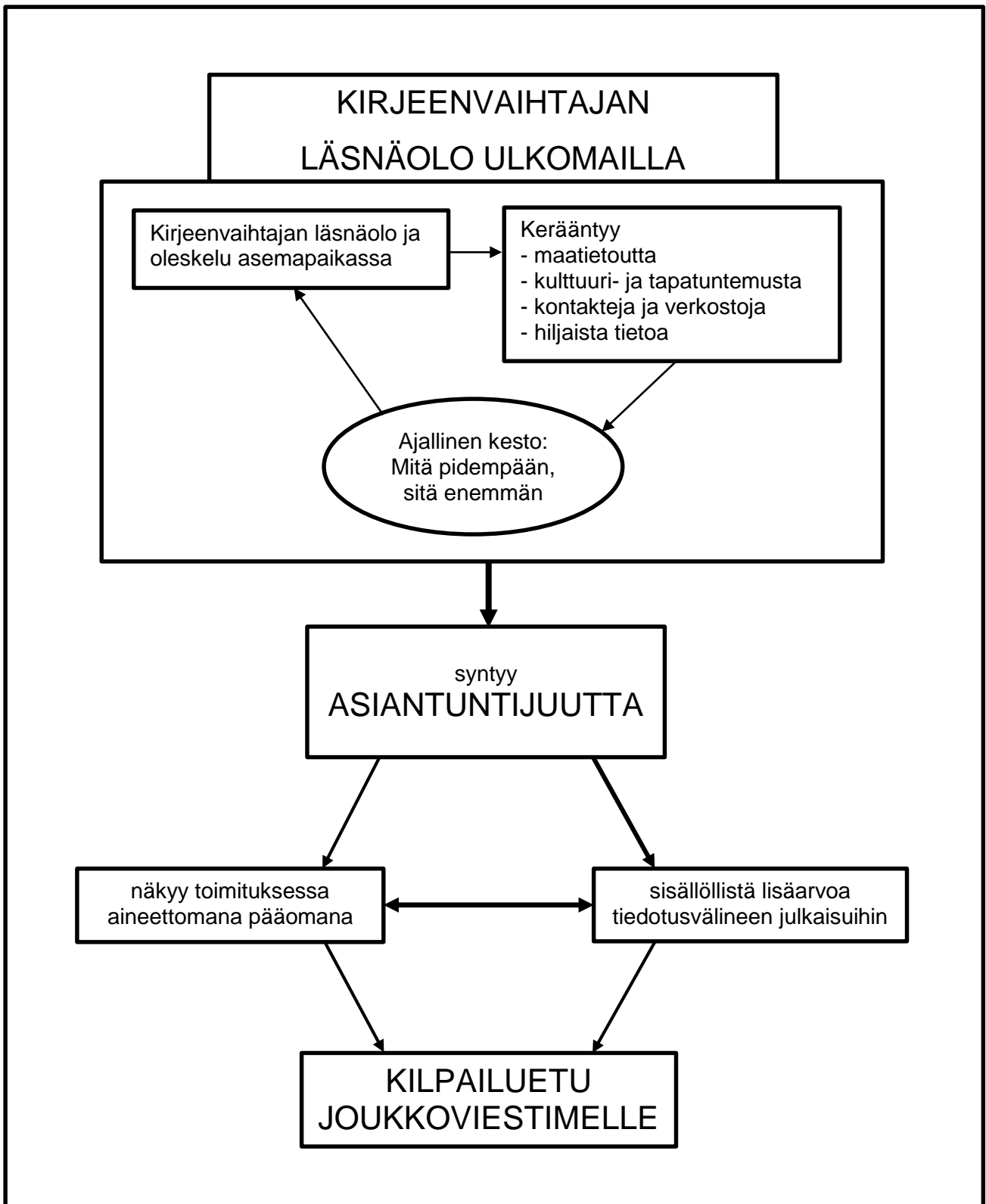
KV5: Ei sille [ajattelulle] ikinä ole aikaa, se on kans ihan loputon. Se on aina mun mielestä, se työ jää aina kiinni siitä, että ajattelu on se heikko lenkki.

4.11 Yhteenveto

Yhteenveto tiivistää haastattelujen tulokset. Lisäksi kaaviossa 1 esitetään kuvaus siitä, miten kirjeenvaihtajalle kertyy asiantuntemusta ja miten se näkyy toimituksessa ja tiedotusvälineen julkaisuissa.

- Teknologia ja internet ovat **muuttaneet** kirjeenvaihtajien **työntapoja**, mutta eivät työn tarkoitusta.
- Toimitukset ovat entistä tietoisempia **kustannuksista**. Kustannuspaineiden takia työtä suunnitellaan entistä tarkemmin. Kirjeenvaihtajat eivät ole kokeneet kustannusten ohjanneen journalistisia valintoja.
- Kirjeenvaihtajat ovat **osa** mediatalojen laatulupausta ja **imagoa**. Ulkomaan-uutisointi on tutkituille joukkoviestimille tärkeä painopiste, johon ollaan valmiita käyttämään resursseja.

- Kirjeenvaihtajan tehtävä on seurata asemamaansa elämää ja tapahtumia ja **raportoida** niistä **suomalaisia kiinnostavalla tavalla** sekä auttaa ymmärtämään tapahtumien yhteyksiä ja merkityksiä Suomelle. Suomalaismedian suomalaiselle näkökulmalle ja suomenkieliselle ulkomaan uutisoinnille tulee aina olemaan kysyntää.
- **Pitkäaikaisesta oleskelusta** asemapaikassa syntyy asiantuntijuutta, jonka myötä kirjeenvaihtaja pystyy välittämään yleisölle ainutlaatuista sisältöä ja avartamaan yleisön maailmankuvaa. Vakituinen kirjeenvaihtaja on joukkoviestimelle luotettavampi ja helpompi vaihtoehto kuin tilapäiset avustajat.
- Kirjeenvaihtaja on yksi alueensa parhaista asiantuntijoista toimituksessa. Kirjeenvaihtajien **asiantuntemus** lisää tiedotusvälineen uskottavuutta yleisön silmissä.
- Kirjeenvaihtajan tekemä oma tiedonhankinta tuo **sisällöllistä lisäarvoa** joukkoviestimen juttuihin. Kokemusten ja havaintojen myötä kirjeenvaihtajat pystyvät tuottamaan ainutlaatuista sisältöä, joka on kilpailuetu joukkoviestimelle.
- Vakituiset kirjeenvaihtajat ovat mediayhtiölle **keino sitouttaa tietotaitoa**. Ulkomailta palanneiden kirjeenvaihtajien asiantuntemus on aineetonta pääomaa, jota voidaan hyödyntää kotitoimituksessa.
- Kirjeenvaihtajat tuovat tiedotusvälineelle **toimitusvarmuutta** asemapaikasta. Tasalaatuisen juttuvirran takaaminen vaatii suunnitelmallisuutta, mikä on tiedotusvälineelle helpointa toteuttaa kirjeenvaihtajien avulla.
- Tutkimuksessa **ei noussut suuria kehitystarpeita**, vaan kirjeenvaihtajatoiminta näyttää rutiineiltaan vastaavan nykyajan vaatimuksia. Toiveita innovatiivisemmista ja monipuolisemmista sisältökokonaisuuksista esitettiin.

Kaavio 1. Läsnäolon, asiantuntijuuden, sisällöllisen lisäarvon ja aineettoman pääoman syy-seuraussuhteet.

5 Johtopäätökset

5.1 Ovatko kirjeenvaihtajat tarpeellisia?

Tutkimuksemme tavoite on selvittää, mitä hyötyä vakituisista kirjeenvaihtajista on suomalaisille tiedotusvälineille. Ennen hyötyjen pohtimista on olennaista tarkastella kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta.

Kansainvälisen kirjallisuuden perusteella maailmalla vallitsee kriisimieliala ja pelko siitä, että perinteisiä, joukkoviestinten ulkomaille lähettämiä kirjeenvaihtajia ei enää tarvita. Teknologinen kehitys on mahdollistanut freelancereiden entistä joustavamman käytön ja internetin ansiosta kansainvälinen uutismateriaali on helposti saatavilla, minkä vuoksi kansainvälisesti on alettu pohtia kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta ja kirjeenvaihtajatoiminnan tulevaisuutta. Kirjeenvaihtajien ja asemapaikkojen vähentäminen mediayhtiöissä on kustannuspaineiden seurausta. (Carroll 2007, 2; Lewis 2010, 121; Sambrook 2010, 11.)

Kirjeenvaihtajuuden tulevaisuus on kuitenkin kirkkaampi kuin monet pessimistiset näkemykset antavat ymmärtää (Archetti 2013, 433). Maailma on muuttumassa entistä yhtenäisemmäksi ja monimutkaisemmaksi, eikä tarve kirjeenvaihtajille ole katoamassa (Archetti 2012, 852; Hamilton & Jenner 2004; Lewis 2010, 124). Esimerkiksi Archetti (2013, 434) on todennut, että väitteet kirjeenvaihtajien vähenemisestä ovat pääosin peräisin yhdysvaltaisista ja muutamista muunmaalaisista länsimaalaisista tutkimuksista.

Archettin havaintojen mukaan (2012, 850) kyse ei ole kriisistä ja kirjeenvaihtajia koskevista leikkauksista, vaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimista töiden uudelleenjärjestelystä. Ulkomaanraportointi on muuttunut merkittävästi sen alkuajoista, mutta perusta ja tarve ovat edelleen samat: tiedon jakaminen yleisölle tärkeistä maailman tapahtumista (Lewis 2010, 124). Kirjeenvaihtajuus ei ole katoamassa vaan se on kehittymässä uusiin muotoihin (Archetti 2012, 852; Hamilton & Jenner 2004; Lewis 2010, 124).

Tutkimissamme kolmessa valtakunnallisessa tiedotusvälineessä kirjeenvaihtajatoiminta ei näytä haastattelujen perusteella olevan uhattuna nyt tai lähitulevaisuudessa. Tutkittujen tiedotusvälineiden kirjeenvaihtajaverkostot ovat pysyneet melko samanlaisina myös viime vuosien aikana.

Suomalaisella medialla on kaksi tärkeää omaa piirrettä: kieli ja näkökulma. Nämä lienee merkittävimpiä syitä sille, miksi tutkimissamme tiedotusvälineissä kirjeenvaihtajien säilyttämistä pidetään tärkeänä. Nikunen (2011, 99) on todennut, että näkemykset journalismin kriisistä nojaavat vahvasti yhdysvaltalaiseen kontekstiin, jossa ei oteta huomioon median merkitystä ja perinnettä eri puolilla maailmaa. Yhdysvalloissa tapahtuneen journalismin kriisin ei voida olettaa toistuvan samanlaisena Suomessa, jossa olosuhteet ovat hyvin toisenlaiset. Alan kansainvälisessä kirjallisuudessa tutkimukset käsittelevät pääasiassa englanninkielisiä tiedotusvälineitä, minkä vuoksi kielikysymystä ei oteta huomioon. Esimerkiksi englanninkielinen media voi helpommin korvata vakituisia kirjeenvaihtajiaan muunmaalaisilla avustajilla, joilla on vaadittu kielitaito. Suomessa tämä ei kielen takia ole realistinen vaihtoehto, kuten myös yksi haastattelemistamme esimiehistä totesi.

Sekä esimiehet että kirjeenvaihtajat mainitsivat kirjeenvaihtajan yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä ulkomaisten tapahtumien selittämisen suomalaisesta näkökulmasta. Vaikka suomalaisyleisö on kielitaitoista ja pystyy seuraamaan ulkomaista mediaa pysyäkseen ajan tasalla maailman tapahtumista, kysyntä laadukkaalle suomalaiselle ulkomaanjournalismille on haastateltavien mukaan säilynyt. Vastauksissa toistui näkemys siitä, että suomalaisella ulkomaanjournalismilla on paikka yhä globalisoituvassa maailmassa myös tulevaisuudessa.

Esimiesten haastattelujen perusteella ilmeni toiveita ja tarpeita löytää kevyempiä ja ketterämpiä vaihtoehtoja perinteisille, noin neljän vuoden mittaisille, kirjeenvaihtajapesteille. Esimerkkinä ehdotettiin lyhyempiä ulkomaankomennuksia, joiden asemapaikka valitaan ajankohtaisuuden mukaan. Tämän kaltaisia toimintaa on alkanut toteuttaa Yle vuoden 2014 aikana. Helsingin Sanomilla kiertävä, yhden vuoden kestävä kirjeenvaihtajuus on ollut käytössä jo vuodesta useamman vuoden. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että maailman uutistapahtumiin reagoiminen erilaisin keinoin tulee lisääntymään. Myös Rasmussenin (2012, 33) mukaan kirjeenvaihtajaverkostot ovat muuttumassa vakituisesta ja pysyvästä entistä joustavampaan muotoon. Kun vakituisia kirjeenvaihtajapaikkoja on entistä vähemmän, ulkomaantoimitukset ovat yhä enemmän paikalle lähetettävien toimittajien ja avustajien varassa.

5.2 Mitä hyötyä on vakituisista kirjeenvaihtajista?

Tutkimushaastatteluissa nousi esille monia hyötyjä, joita kirjeenvaihtajatoiminta tuo tiedotusvälineelle. Seuraavaksi esittelemme neljä merkittävintä huomiota.

Vakituiset kirjeenvaihtajat ovat osa tiedotusvälineen uskottavuutta ja brändiä. Tiedotusvälineen uskottavuus tärkeämpää kuin koskaan aikana, jolloin kaikkien saatavilla on valtava määrä (myös virheellistä) tietoa (Turnbull 2014). Tiedotusvälineen uskottavuuden kannalta olennaista on ammattitaitoisesti tehty sisältö, johon yleisö voi luottaa (Carroll 2007, 7). Laadukkaalle ulkomaan uutisoinnille on kysyntää, ja se nostaa tiedotusvälineen arvoa tavoilla, jotka eivät suoranaisesti ole rahalla mitattavissa (Carroll 2007, 2).

Esimiesten mukaan yleisö on kiinnostunut seuraamaan kirjeenvaihtajia ja he ovat tärkeä osa ulkomaantoimituksen imagoa. Esimiehet haluavat, että jatkossa sisällöissä tuodaan enemmän esille kirjeenvaihtajien persoonallista näkemystä ja asiantuntemusta esimerkiksi kommentoivilla jutuilla. Juuri kirjeenvaihtajien asiantuntijuus lisää median uskottavuutta. Vastaavaa asiantuntijuutta ja luottamusta ei samalla tavalla voida saavuttaa paikalle lähetettävillä toimittajilla, joilla ei ole riittävästä taustatietoa ja ymmärrystä maasta ja tapahtumista, joiden keskelle heidät lähetetään (Carroll 2007, 7; Hamilton & Jenner 2004).

Tutkituista tiedotusvälineistä Helsingin Sanomat on eniten käyttänyt kirjeenvaihtajia brändin luomiseen, muun muassa käyttämällä kirjeenvaihtajia osana mainoskampanjoita ja pitämällä keskustelutilaisuuksia yleisölle. Tekemämme kartoituksen mukaan kirjeenvaihtajia ei tuoda näkyvästi esille tiedotusvälineen julkaisuissa esimerkiksi juttujen yhteydessä, vaikka vakituiset kirjeenvaihtajat ovat tiedotusvälineelle iso menoerä. Esimerkiksi pienillä visuaalisilla muutoksilla olisi helppo parantaa ja korostaa kirjeenvaihtajien näkyvyyttä joukkoviestinten eri välineissä. Henkilöbrändin sijaan tulisi korostaa vakituisen kirjeenvaihtajien tehtävää, ammattitaitoa ja asiantuntemusta. Yleisö ei tule vaatimaan laadukkaampaa sisältöä, jos he eivät osaa erottaa, mitä eroa on mediassa toistuvalla ”bulkkiiutisella” ja jonkin tiedotusvälineen asiantuntevan toimittajan tuottamalla eksklusiivisella sisällöllä (Carroll 2007, 7).

Vakituiset kirjeenvaihtajat pystyvät tuottamaan tiedotusvälineelle ainutlaatuisia sisältöä. Heidän avullaan tiedotusväline saa materiaalia, joka erottuu kotitoimituksesta tehdyistä jutuista ja uutistoimistojen tarjonnasta. Globalisoituneessa maailmassa perusuutinen ei enää riitä, vaan kirjeenvaihtajien juttujen on sisällettävä jotakin ainutlaatuisia, jota ei verkossa ole saatavilla (Archetti 2012, 852). Sisällöllistä lisäarvoa juttuun tuovat esimerkiksi syvällisyys, analyyttinen ja kommentoiva tyyli sekä kokemukset ja havainnot. Juuri näitä asioita voidaan saavuttaa kirjeenvaihtajan pitkäaikaisella oleskelulla ulkomailla.

Haastattelujen mukaan toimituksissa kirjeenvaihtajia vältetään käyttämästä sellaisten juttujen tekemiseen, jotka voi tehdä kotitoimituksesta käsin. Erityisesti esimiehet pitivät tärkeänä, että kirjeenvaihtajien asiantuntijuus ja arkitason kohtaamiset näkyisivät sisällöissä. Havaitsimme, että asemapaikoissa, joista tulee paljon kovia uutisia, ei ole aikaa syvällisempien juttujen tuottamiseen tai hitaampaan journalismiin. Useat kirjeenvaihtajat mainitsivat, että laajojen juttujen tekemiseen ei aina ole riittävästi aikaa. Samaa ovat valitelleet myös Laura Pekosen tutkimat Yhdysvaltain kirjeenvaihtajat, joiden mukaan heille ei annettu riittävästi aikaa analysoivien juttujen tekemiseen (Koivisto 2008, 25). Myös Nikunen (2011, 112) on todennut, että aika syventyä ja perehtyä käsiteltäviin aiheisiin vähenee, kun kiire lisääntyy ja uutistyö pirstaloituu.

Vastauksien perusteella ehdotamme, että kirjeenvaihtajien asiantuntemusta ja läsnäoloa ulkomailla hyödynnettäisiin entistä paremmin lisäämällä arkitason ihmisläheisiä juttuja ja antamalla aikaa syventävien juttujen tekemiseen. Kalliin kirjeenvaihtajaverkoston käyttäminen perusuutisointiin ei ole tarkoituksenmukaista. Kirjeenvaihtajien tuottama ainutlaatuinen sisältö on kilpailuetu, joka erottaa tiedotusvälineen muusta mediasta. Kirjeenvaihtajat itse kertoivat, että analysoivien ja taustoittavien juttujen tekeminen on heille itselleen hyvin motivoivaa. Kuten yksi heistä totesi, "oma kirjeenvaihtaja, joka on palavasti sitoutunut ja motivoitunut, voi olla kovempi kustannus, mutta onhan se nyt laadun tae".

Lisäksi haastatteluista ilmeni, että kirjeenvaihtajan ja kotitoimituksen sisällölliselle yhteistyölle tulisi etsiä lisää aikaa. Haastatteluista syntyi myös vaikutelma, ettei kirjeenvaihtajilla ole aikaa reflektoida omaa työtään asemamaassa ollessaan. Kiireisessä toimitustyössä ei löydy aikaa kehittää uudenlaisia, omaperäisiä ratkaisuja tulevaisuuden varalle (Nikunen 2011, 112). Kalliin kirjeenvaihtajaverkoston tuomia hyötyjä tulisi käyttää aiempaa innovatiivisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Kirjeenvaihtajien arvokkaasta materiaalista voisi koota esimerkiksi näyttävämpiä juttupaketteja. Esimerkiksi jutut, joissa käytetään koko verkostoa, voisivat luoda mielenkiintoista ja vaihtelevaa sisältöä. Tämän tyyppiseen toimintaan vaaditaan resursseja ja suunnitelmallisuutta, mutta se toisi joukkoviestimen sisältöön ainutlaatuisuutta.

Omien kirjeenvaihtajien käyttäminen on helppoa ja varmaa. Vastausten mukaan kirjeenvaihtajia käyttämällä ulkomaanuutisointiin saadaan toimitusvarmuutta. Kun kirjeenvaihtajaksi valitaan toimittaja, joka tuntee talon tavat ja tiedotusvälineen tyylin, päivittäiseen työn järjestelyyn ja yhteydenpitoon kuluu vähemmän aikaa ja vaivaa. Lisäksi kirjeenvaihtajilla saadaan asemamaiden uutisointiin suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä,

mikä erityisesti avustajia käyttämällä voi olla haasteellisempaa. Laadukkaan sisällön tuottaminen vaatii pitkäaikaista kehitystyötä (Nikunen 2011, 92).

Haastatteluissa yhtenä vaihtoehtona vakitukselle kirjeenvaihtajatoiminnalle mainittiin avustajat. Avustajien käytössä on omat hyvät ja huonot puolensa. Yhdeksi ongelmaksi mainittiin sitoutuminen, jota vaaditaan sekä toimeksiantajalta että avustavalta toimittajalta. Kirjeenvaihtajilta juttuvirta on säännöllistä ja taattua, mutta avustajat ovat vapaita valitsemaan, kenelle ja koska työskentelevät. Yhden esimiehen mukaan on suuri riski käyttää ennestään tuntemattomia toimittajia, joiden työtapoja ja -etiikkaa ei tunneta.

Jos joukkoviestimet tulevaisuudessa alkavat korvata kirjeenvaihtajia yhä enemmän avustajilla, tulee toimituksista löytyä resursseja organisoida avustajatoimintaa suunnitelmallisemmin, jotta ulkomaan uutisoinnin laatu ei kärsi.

Tämän suuntaiseen kehitykseen on jo esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa luotu palveluja, joiden avulla avustajatoiminnan organisoimisen voi ulkoistaa. Suomessa vastaavaa palvelua tarjoaa tamperelainen Clic Correspondents Oy, joka välittää mediatalojen ja muiden yritysten toimeksiantoja suomalaisille freetoimittajille eri puolille maailmaa. (Rajala 26.9.2014.)

Vakituisten kirjeenvaihtajien avulla tieto saadaan sitoutettua tiedotusvälineeseen.

Kun vakituinen kirjeenvaihtaja palaa komennukseltaan, ulkomailla kerääntynyt tietämys ja kokemukset saadaan käyttöön kotitoimituksessa. Tätä mahdollisuutta ei ole, jos kirjeenvaihtajien sijasta käytetään avustajia. Kirjeenvaihtajaverkosto on iso kustannus, joka ei kuitenkaan mene hukkaan, kun vakituinen kirjeenvaihtaja palaa komennukseltaan kotitoimitukseen.

Yllättävimpänä löytönä pidämme, että kirjeenvaihtajien asiantuntijuutta ei paluun jälkeen selkeästi, konkreettisin keinoin, tunnuta otettavan käyttöön toimituksissa. Tutkimuksemme perusteella ei voi tehdä johtopäätöstä, että mediatalat eivät ollenkaan hyödynnä kirjeenvaihtajien erityisosaamista heidän palattuaan kotitoimitukseen. Aineistosta heräsi silti vahva epäily, ettei kotitoimitukseen palanneiden kirjeenvaihtajien osaamista hyödynnetä riittävästi.

Toisaalta entiset kirjeenvaihtajat eivät välttämättä itsekään tiedosta käyttävänsä työssään kaikkea heille ulkomailla kerääntyntä asiantuntemusta, jos se ei johda käytännön toimenpiteisiin tai näy suoranaisesti esimerkiksi jutun aiheessa tai näkökulmassa. Asiantuntijuus voi ilmetä piilevänä ja määrittelemättömänä, hiljaisena tietona, jonka osuutta lopputulokseen ei välttämättä pysty osoittamaan, mutta jota ilman syntynyt juttu ei olisi samanlainen.

Kirjeenvaihtajien asiantuntijuus on arvokasta pääomaa, joka toimituksissa olisi syytä tiedostaa ja ottaa suunnitelmallisesti käyttöön pitkällä aikavälillä. Tämän näkökulman pohtiminen toimituksissa auttaisi kehittämään toimintaa niin, että kalliista sijoituksesta saataisiin irti entistä enemmän. On erikoista, että aihe tuli esille vain haastatteluissa. Kansainvälisessä kirjallisuudessa aineettoman pääoman merkitystä ei tunnuta ottavan huomioon, kun pohditaan kirjeenvaihtajien tärkeyttä ja vaikutusta sisältöön. Toimittajilta vaaditaan yhä enemmän perehtyneisyyttä ja kykyä ajatella globaalilla tasolla pelkän uutisten raportoinnin sijaan (Rasmussen 2012, 33). Juuri kirjeenvaihtajat pystyvät tarjoamaan asiantuntevaa sisältöä sekä asema- että kotimaassaan.

Kirjeenvaihtajia tarvitaan suomalaisessa mediassa. He tuovat ulkomaan uutisointiin asiantuntemusta ja lisäarvoa, eikä siihen vaikuta tiedotusvälineen ja kirjeenvaihtajan välinen sopimussuhde. Kirjeenvaihtajaverkostoja karsimalla mediatalot tekisivät laskuvirheen ja menettäisivät mahdollisuuden muuttaa rahaksi voimavaran, jonka merkitystä helposti aliarvioidaan (Carroll 2007, 2).

Tutkimuksessamme tarkastelimme vakituisella työsopimuksella työskentelevien kirjeenvaihtajien tiedotusvälineilleen tuomia hyötyjä. Kuitenkin tekemämme selvityksen (jonka tulokset on esitetty luvussa 2.5) mukaan suomalaiset joukkoviestimet käyttävät kirjeenvaihtajinaan myös vakituisia avustajia. Samoin kuin vakituisilla työsopimuksilla työskentelevät kirjeenvaihtajat, avustajasopimuksilla työskentelevät kirjeenvaihtajat pystyvät tuomaan tiedotusvälineille aiemmin kuvailtuja hyötyjä.

Mitä näistä hyödyistä voidaan saada erityisesti vakituisia kirjeenvaihtajia käyttämällä? Aineeton pääoma voidaan sitouttaa toimitukseen vain käyttämällä vakituisella työsopimuksella työskenteleviä kirjeenvaihtajia. Vakituiseen kirjeenvaihtajaan käytetty sijoitus palautuu kotitoimitukseen kirjeenvaihtajan mukana.

Tiedotusvälineen ratkaistavaksi jää, onko asiantuntijoiden sitouttaminen riittävän painava syy pitää vakituisella työsopimuksella työskenteleviä kirjeenvaihtajia. Valintaan vaikuttavat tiedotusvälineen arvot ja ideologia eli kumpi on tärkeämpää: kustannustehokkuus vai aineettomien hyötyjen myötä syntyvä laatu.

Laadukkaaseen ulkomaan uutisointiin investoiminen, esimerkiksi vakituisten kirjeenvaihtajien muodossa, lisää koko tiedotusvälineen arvoa, mutta sen mittaaminen rahassa ei kaikilta osin ole mahdollista (Carroll 2007, 2 & 8). Journalismin tulevaisuus on laadussa, jonka yhtenä osana voidaan pitää kykyä selittää ilmiöitä ja niiden yhteyksiä monimutkaisuvassa, globalisoituvassa maailmassa (Nikunen 2011, 92). Juuri tätä työsopimussuhteiset kirjeenvaihtajat pystyvät tuomaan tiedotusvälineelleen sisältöön myös paluun jälkeen. Erityisesti, kun asiantuntemuksen hyödyntämiseen tiedotusvälineissä kiinnitetään huomiota.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen aikana nousi esille useita jatkotutkimusaiheita.

Haastatteluissa ilmeni ristiriitoja siitä, miten kirjeenvaihtajien toimitukseen tuomaa aineetonta pääomaa hyödynnetään. Miten kirjeenvaihtajien asiantuntemusta voisi paremmin käyttää kotitoimituksissa?

Haastatteluissa kirjeenvaihtajat mainitsivat myös, että sisällöltä vaaditaan entistä enemmän analyttisyyttä, mutta aikaa ajattelulle ei ole riittävästi. Miten käytännössä olisi mahdollista helpottaa kirjeenvaihtajien päivystysvastuun aiheuttamaa kiirettä niin, että aikaa ja tilaa ajatteluun sekä laadukkaan, syvällisen sisällön tuottamiseen olisi enemmän?

Lisäksi olisi tutkimisen arvoista, minkä vision mukaan mediatalot toteuttavat ulkomaan uutisointiaan ja toteutuvatko visiot käytännössä. Millä tavalla valinnat vaikuttavat ulkomailta raportointiin ja erilaisilla sopimuksilla työskentelevien toimittajien käyttöön? Yhtenä tärkeänä osana olisi oleellista selvittää kirjeenvaihtajatoiminnan organisointia ja avustajatoiminnan merkitystä. Kuinka suunnitelmallista ulkomaantoimituksen toiminta on, kun mietitään, millaisia sisältöjä ja mistä juttuja ostetaan?

6 Opinnäytetyön pohdintaa ja arviointia

6.1 Tutkimuksen arviointi

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen, koska olemme kiinnostuneita ulkomaan uutisoinnista. Pelottelu kirjeenvaihtajien katoamisesta tuntui kummalliselta ajatukselta tilanteessa, jossa maailman tapahtumat koskettavat meitä kaikkia entistä enemmän yhdistyneessä maailmassa. Kansainvälinen kirjallisuus tarjoaa näkemyksiä kirjeenvaihtajuuden trendeistä, mutta halusimme saada selville, miten ne näkyvät suomalaisessa mediassa. Halusimme selvittää kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta suomalaisissa tiedotusvälineissä ja saada ajankohtaista tietoa kirjeenvaihtajatoiminnasta Suomessa. Kohdistimme tutkimuksen vakituisten kirjeenvaihtajien tiedotusvälineilleen tuomiin hyötyihin.

Kirjeenvaihtajien ammattiryhmää ja sen erityispiirteitä on tutkittu paljon. Esimerkiksi suomalaisissa pro gradu -tutkimuksissa (mm. Hartikainen 2008, Moisio 2013, Pekonen 2005) on kartoitettu kirjeenvaihtajien tiedonhankintakeinoja ja verkostoja sekä yleisesti murroksen vaikutuksista suomalaisissa uutistoimituksissa, mutta aiheitamme vastaavia suomalaisia tutkimuksia emme löytäneet. Kansainvälisesti kirjeenvaihtajien muuttunutta työnkuvaa ja freelancereiden käyttöä kirjeenvaihtajina on tutkittu paljon, mutta erityisesti anglo-amerikkalaisten tutkimusten lähtökohdat eivät tuntuneet verrannollisilta Suomen tilanteeseen. Pelkästään kirjeenvaihtaja-termin määrittely kansainvälisesti tuntui eroavan suomalaisesta käsityksestä.

Tutkimuksen ajankohtaisuudesta kertoo se, että sen toteutuksen aikana useissa mediayhtiöissä tehtiin kirjeenvaihtajia koskevia uudistuksia. Myös tutkimushaastatteluihin toistui alalla vallitseva käsitys siitä, että kirjeenvaihtajatoimintaa supistetaan jatkuvasti. Kuitenkin vuoden 2014 aikana esimerkiksi Yle ja Kauppalehti uutisoivat kirjeenvaihtajatoimintaansa koskevista uudistuksista. Nämä uutiset tulivat haastatteluajankohdan jälkeen. Jäimme pohtimaan, miten ajankohta vaikutti haastateltavien antamiin vastauksiin. Haastatteluhetkellä kirjeenvaihtajaverkostojen näkymät olivat epävarmemmat, ja tiedotusvälineissä oli käynnissä suuria muutoksia, kuten yt-neuvotteluja.

Kuten tekemästämme selvityksestä käy ilmi, vakituisia kirjeenvaihtajia on pääasiassa valtakunnallisilla tiedotusvälineillä. Suomalaisten kirjeenvaihtajien kokonaismäärä huomioon ottaen saimme käyttöömmme varsin edustavan tutkimusaineiston. Valitsimme tutkimuksen

kohteiksi ulkomaantoimitusten esimiehet ja kirjeenvaihtajat. Haastatteleamalla molempia ryhmiä saimme samasta aiheesta eri näkökulmia, jotka ovat tärkeitä kirjeenvaihtajien tärkeyttä arvioitaessa.

Toisaalta voidaan nähdä, että haastateltavien vastaukset ovat ”puolueellisia”, mutta keillä olisi parempaa asiantuntemusta arvioida aihetta? Aihetta arvioimaan on vaikea löytää neutraalia tahoja. Avustajien näkökulma olisi tuonut aiheeseen syvyyttä ja vaihtelua, mutta heidän vastauksensa eivät kuitenkaan olisi olleet kaikilta osin verrattavissa toimituksen sisältä tuleviin vastauksiin. Yleisöltä olisi voinut saada toisenlaisia näkemyksiä. Päätimme rajata haastattelututkimuksen keskittymään kirjeenvaihtajien ja esimiesten näkökulmaan, jolloin tutkimus pysyi tiiviinä. Vakituisten kirjeenvaihtajien tuomien hyötyjen tarkastelemiseksi rajauksemme on toimiva, jotta aihetta voi monipuolisesti käsitellä valitsemastamme näkökulmasta.

Alkuperäinen toiveemme oli saada haastateltavaksi kirjeenvaihtajia yhtä paljon jokaiselta tiedotusvälineeltä, jotta saisimme tasapuolisen käsityksen mediatalojen tilanteesta. Käytännön syistä tämä ei kuitenkaan onnistunut, ja MTV:ltä saimme haastateltavaksi vain yhden kirjeenvaihtajan. Pohdimme tarkkaan, vaikuttaako tämä tutkimuksen tuloksiin ja niiden yleistettävyyteen. Koimme kuitenkin, että kirjeenvaihtajahaastattelujen riittävä määrä on lopputuloksen kannalta merkittävämpi kuin se, minkä tiedotusvälineen työntekijöitä haastatellaan. Siksi emme esimerkiksi päätyneet rajaamaan MTV:tä tutkimuksemme ulkopuolelle. Haastattelujen perusteella voimme jälkikäteen todeta, että päätöksemme oli oikea. Haastatteluissa tuli ilmi, että kirjeenvaihtajien kokemuksiin ja näkemyksiin vaikuttivat enemmän asemapaikan erityispiirteet kuin työnantaja.

Jäimme miettimään, olisiko metodiksi pitänyt puolistrukturoidun haastattelun sijasta valita teemahaastattelu. Teemahaastattelulla haastateltavat olisivat saattaneet mainita enemmän odottamattomia näkökulmia tai kommentteja. Päädyimme puolistrukturoituun haastatteluun, koska uskoimme vastausten olevan näin helpommin analysoitavissa, teemoiteltavissa ja verrattavissa toisiinsa. Todennäköisesti teemahaastatteluiden purkamiseen ja analysoimiseen olisi mennyt rutkasti enemmän aikaa. Jäimme myös pohtimaan, olisivatko haastateltavat pystyneet tarkastelemaan omaa työnkuvaansa niin monesta eri näkökulmasta ilman kysymysrunkoa.

Pohdimme, olisiko kirjallisuuteen pitänyt perehtyä syvemmin ennen haastatteluja. Tällä olisi voinut olla vaikutuksia kysymyspatteristoon ja esittämiimme lisäkysymyksiin. Vaikutus

ei välttämättä olisi ollut vain positiivinen. Perehtyneisyys olisi saattanut lisätä näkökulmia aiheeseen tai huomaamatta kaventaa käsitystämme aiheesta. Rajoittuneemmat ennakkokäsitykset olisivat voineet tehdä meistä haastattelijoina tavoitteellisempia ja vaikuttaa määrällisesti tai sisällöllisesti lisäkysymyksiin. Vain perehtymällä aiheeseen yleisellä tasolla meillä säilyi halu ja tarve kuulla haastateltavia ilman taustakirjallisuuden asettamia paineita tai oletuksia. Haastattelijoina olimme siten avoimia vastaantulevalle tiedolle, minkä seurauksena syntyi johtopäätöksiä ja huomioita, joita ei kansainvälisessä kirjallisuudessa ollut nostettu lainkaan esille.

Olemme pääosin tyytyväisiä kysymyspatteristoon, josta saimme hyvää palautetta myös haastateltavilta. Ainoastaan kysymys 18 eli ”Mitä vaihtoehtoja näet kirjeenvaihtajien työlle?” jäi mietityttämään. Kysymystä eivät monet haastateltavat tuntuneet ymmärtävän ilman tarkentavaa selitystä. Pohdimme, johtuiko tämä epäselvästä muotoilusta vai siitä, etteivät haastateltavat olleet osanneet ajatella asiaa aiemmin. Lisäksi mietimme jälkikäteen, olisiko teemahaastattelulla saanut vielä enemmän yllättäviä näkökulmia.

Tutkimuksemme tavoitteena oli ulkopuolisena toimijana tuoda tiedotusvälineille ja toimituksille esiin näkökulmia kirjeenvaihtajuudesta, joihin emme välttämättä ole osanneet kiinnittää tarpeeksi huomiota. Pidämme aihevalintaamme ja rajausta onnistuneena. Keskittymällä vakituisiin kirjeenvaihtajiin ilman esimerkiksi maantieteellistä rajausta saimme tutkimustietoa, joka on yleistettävissä, kun vakituisten kirjeenvaihtajien tarpeellisuutta arvioidaan. Uskomme, että tutkimuksemme tulokset eivät rajoitu vain suomalaiseen mediaan, vaan havainnoillamme on painoarvoa myös kansainvälisesti.

6.2 Prosessin hallinta ja ammatillinen oppiminen

Aloitimme opinnäytetyön tekemisen marraskuussa 2013, ja työemme valmistui suunnitellusti vuoden sisällä aloittamisesta. Prosessin pitkä kesto oli odotettavissa, sillä molemmat meistä oli lähdössä yhtä aikaa puoleksi vuodeksi työharjoitteluun ulkomaille. Tutkimusta ei kuitenkaan pistetty jäihin siksi aikaa, vaan harjoittelujaksoa varten suunnittelimme työtehtävät, joita pystyimme tekemään itsenäisesti.

Olemme työskennelleet alusta asti tavoitteellisesti ja tarkasti suunnitellen. Tavoitteemme sekä aikataulullisesti että sisällöllisesti ovat olleet realistiset. Asetimme työllemme useita välitavoitteita, mikä on auttanut rytmittämään työskentelyä ja pysymään sovitussa aikatau-

lussa ilman kiirettä. Hyvällä etukäteissuunnittelulla olemme pystyneet joustamaan ja reagoimaan esimerkiksi aikataulullisiin muutoksiin. Onnistuneen suunnittelun ja pitkäjänteisen, tasaisen työskentelyn ansiosta meillä on ollut riittävästi aikaa perehtyä tutkimusaiheeseen.

Koska työskentelimme parina, olemme voineet ottaa käsiteltäväksi laajemman tutkimusaineiston ja tehdä laajempaa tiedonhankintaa. Yksin tehtynä tutkimus olisi ollut paljon suppeampi jo pelkästään haastatteluiden määrän osalta. Koska aihetta on pystytty tutkimaan perusteellisemmin, sen tulos on luotettavampi. Sitoutuminen tutkimukseen on ollut moleminpuolista ja tehtävänjako ja työmäärä tasapuolista. Ulkomaantyöharjoittelujaksojen aikana toteutettavia tehtäviä lukuun ottamatta olemme työskennelleet yhdessä kirjoittamista myöten.

Voi pohtia, olisiko prosessia voinut nopeuttaa jakamalla vastuualueita sen sijaan, että teimme kaiken yhdessä. Koemme kuitenkin, että parityöskentelystä on ollut merkittävää hyötyä työn lopputuloksen kannalta. Prosessi on ollut helpommin hallittavissa ja kummallakin on ollut ajankohtainen ja samantasoinen käsitys tutkimuksen aineistosta ja etenemisestä. Yhdessä kirjoittaessa ajatukset ovat olleet jalostuneempia, koska kirjoitustilanteessa on jatkuvasti keskusteltu, pohdittu ja kyseenalaistettu tulkintoja.

Lähdimme tekemään tutkimusta korkeilla tavoitteilla, minkä vuoksi opinnäytetyölle arvioitu tuntimäärä ei ole ohjannut työskentelyämme. Olemme työskennelleet tarkalla fokuksella sekä sisällöllisesti että aikataulullisesti, mutta tarvittaessa tehneet lisää, jos se on ollut tutkimuksen kannalta tarpeellista. Tutkimuksen pienet kartoitukset, esimerkiksi kirjeenvaihtajien määristä tiedotusvälineissä ja heidän näkyvyydestään tutkituissa joukkoviestimissä, eivät kuuluneet alkuperäiseen suunnitelmaan. Päätimme toteuttaa ne, koska tieto oli kokonaiskuvan kannalta olennaista.

Hyvän suunnittelun ja ennakoivan toiminnan ansiosta olemme välttyneet suurilta ongelmilta. Tarpeen vaatiessa olemme kääntyneet opinnäytetyöohjaajamme puoleen. Eniten mietitytti raportin kirjallisen esityksen rakenne ja muoto, koska kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä. Halusimme tehdä helppolukuisen ja mielenkiintoisen raportin, joka täyttää annetut vaatimukset.

Tutkimuksen aikana käyty pohdinta journalismin tulevaisuudesta ja merkityksestä on kehittänyt ammatillisia näkemyksiämme. Haastattelut ovat auttaneet hahmottamaan toimitusrakenteita sekä käytännön ongelmien ja talouspuolen vaikutuksia sisällöntuotantoon. Ulkomaanharjoittelut suurlähetystöissä toivat arvokasta lisänäkökulmaa aiheeseen. Olemme pystyneet hyödyntämään journalistista osaamistamme tiedonhankinnassa, haastatteluissa sekä kirjoittamisessa. Tiedon jäsentäminen ja kirjoittaminen pitkäksi raportiksi on ollut opettavainen prosessi. Laajahkon tutkimusaineiston käsittely on edistänyt ammatillista osaamistamme ja kehittänyt taitoa poimia ja havainnoida olennainen isoista asiakokonaisuuksista.

Lähteet

- Alenius, J. 20.10.2014. Ulkomaantoimituksen esimies. Ilta-Sanomat. Puhelinhaastattelu.
- Andersson, E. 24.10.2014. Uutispäällikkö. Iltalehti. Puhelinhaastattelu.
- Archetti, C. 2012. Which future for foreign correspondence? *Journalism Studies*, 13, 5-6, s. 847–856. Luettavissa: <http://dx.doi.org/10.1080/1461670X.2012.664352>. Luettu: 3.9.2014.
- Archetti, C. 2013. Journalism in the age of global media: The evolving practices of foreign correspondents in London. *Journalism*, 2013, 14, s. 419–436. Luettavissa: <http://jou.sagepub.com/content/14/3/419>. Luettu: 25.9.2014.
- Carroll, J. 2007. Foreign News Coverage: The US Media's Undervalued Asset. Joan Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy. Luettavissa: http://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/2007_01_carroll.pdf. Luettu: 23.9.2014.
- Crowley, K. 2009. Ylen yksinäiset. Yleisradion TV- ja radiouutisten ulkomaan avustajat voimavarana toimijoiden näkökulmasta ja avustajien käsitys työstään. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-12908>. Luettu: 3.9.2014.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja koetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. s. 24–42. PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Finnpanel 2013. TV-mittaritutkimuksen tuloksia. Kanavien katseluosuudet ja viikkotavoittavuus. Vuosi 2013. Luettavissa: www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/share/viimeisin/. Luettu 27.10.2014.
- Friedman, T. L. 2006. Shoe Leather and Tears. *The New York Times*. Luettavissa: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9804E6D7173EF931A25756C0A9609C8B63&sec=&spone=&pagewanted=all>. Luettu: 25.9.2014.

Hamilton, J. M. & Jenner, E. 2004. Foreign Correspondence: Evolution, Not Extinction. Nieman Reports, Fall 2004. Luettavissa: <http://niemanreports.org/articles/foreign-correspondence-evolution-not-extinction/>. Luettu: 25.9.2014.

Hartikainen, I. 2008. ”Ei kai tätä hullukaan kestäisi jos ei tää jotain antaisi” Ulkomaanavustajien aktiivinen sopeutuminen freelance-työn reunaehtoihin. Journalistiikan pro gradu - tutkielma. Viestintäopin laitos. Jyväskylän yliopisto. Luettavissa: http://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18666/URN_NBN_fi_jyu-200806175513.pdf?sequence=1. Luettu: 25.9.2014.

Helsingin Sanomat 2014. Tutustu Hesariin. Luettavissa: <http://hs.fi/tutustu/>. Luettu: 24.9.2014.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Hufvudstadsbladet 2014. Redaktionen. Luettavissa: <http://hbl.fi/ta-kontakt/redaktionen>. Luettu: 24.10.2014.

Karlsson, S. 20.10.2014. Ulkomaantoimituksen esimies. Hufvudstadsbladet. Puhelinhaastattelu.

Kauppalehti 2014a. Lännen Median startti varmistui. Luettavissa: <http://www.kauppalehti.fi/etusivu/lannen+median+startti+varmistui/201406687448>. Luettu 22.10.2014.

Kauppalehti 2014b. Yhteystiedot. Luettavissa: <http://www.kauppalehti.fi/5/i/yhteystiedot/>. Luettu: 24.10.2014.

Koivisto, H. 2008. Perinteiset uutiskriteerit pysyvät tiukassa. Suomen Tietotoimiston ulkomaan uutisten sisällön erittelyä. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80340/gradu03348.pdf?sequence=1>. Luettu: 25.9.2014.

Kurki, M. 22.10.2014. Tuottaja. Alma Aluemedian maakuntalehtien yhteinen ulkomaantoimitus. Sähköpostihaastattelu.

Lewis, D. 2010. Foreign Correspondents in a Modern World. The past, present and possible future of global journalism. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 1, 1, s. 119–127. Luettavissa: <http://www.elon.edu/docs/e-web/academics/communications/research/12LewisEJSpring10.pdf>. Luettu: 4.9.2014.

Media Audit Finland 2014. KMT syksy 2013/kevät 2014: lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Luettavissa: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2014/04/KMT-s13-k14-lukijamaarat-ja-kokonaisuustavoittavuus.pdf>. Luettu: 24.10.2014.

Metsämäki, M. 20.10.2014. Uutispäällikkö. Kauppalehti. Puhelinhaastattelu.

Moisio, N. 2013, "Täällä on aika paljonkin valtaa muokata Saksa-kuvaa Suomessa." Suomalaisten Berliinin-kirjeenvaihtajien uutis- ja juttuaiheiden valinnan politiikka ja rituaalit. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42790/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201401101045.pdf?sequence=1>. Luettu: 24.10.2014.

MTV 2014a. Yhteystiedot. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/yritys/yhteystiedot/#mtv-utiset>. Luettu: 24.10.2014.

MTV 2014b. Perustietoa yhtiöstä. Luettavissa: http://www.mtv.fi/yritys/yhtio/perustietoa_yhtiosta/. Luettu: 27.10.2014.

MTV Uutiset 15.9.2014. Journalistiliitto: Suurimmat yt:t tällä vuosituhannella. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/journalistiliitto-suurimmat-yt-t-talla-vuosituhan-4332706>. Luettu: 24.10.2014.

Nikunen, K. 2011. Enemmän vähemmällä: laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010. Tampereen yliopisto. Tampere. Luettavissa: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65750/enemman_vahemmalla_2011.pdf?sequence=1. Luettu: 25.9.2014.

Pekkarinen, A. 2010. "Mä oon kauheen ylpee, et mä olin rehellinen". Suomalaisten ulkomaankirjeenvaihtajien työ Puolan kansantasavallassa 1980-luvulla. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81358/gradu04123.pdf?sequence=1>. Luettu: 24.10.2014.

Pekonen, L. 2005. Suomalaiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat 1966–2003. Tutkimus siitä, miten suomalaisviestinten Amerikan agenda syntyy. Luettavissa: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93103/gradu00816.pdf?sequence=1>. Luettu: 24.10.2014.

Porttinen, K. 2010. Ulkomaan pooleille kiitosta. *Journalisti*, 14/2010, s. 14–15. Luettavissa: <http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/14/artikkelit/kotimaa-kun-taakse-jai/ulko-maan-pooleille-kiitosta/>. Luettu:

Rajala, A. 26.9.2014. Myyntivastaava. Clic Correspondents Oy. Puhelinhaastattelu.

Rannikko, U. 24.10.2014. Hallinnollinen toimituspäällikkö. MTV Uutiset. Puhelinhaastattelu.

Rasmussen, S. K. 2012. Is there anybody out there? Crisis and Collaboration in Foreign Reporting. Reuters Institute for the Study of Journalism. University of Oxford. <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Is%20there%20any-body%20out%20there%20Crisis%20and%20Collaboration%20in%20Foreign%20Reporting.pdf>. Luettu: 23.9.2014.

Ravatti, E. 6.11.2014. Päällikkö. Uutis- ja ajankohtaistoiminta, Ulkomaat. Yle. Puhelinhaastattelu.

Sambrook, R. 2010. Are Foreign Correspondents Redundant? The Changing Face of International News. Reuters Institute for the Study of Journalism. University of Oxford. Luettavissa: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Are%20Foreign%20Correspondents%20Redundant%20The%20changing%20face%20of%20international%20news.pdf>. Luettu: 24.9.2014.

Sanoma Media Finland Oy 2014. Helsingin Sanomat. Luettavissa: http://media.sanoma.fi/helsingin_sanomat. Luettu: 27.10.2014.

Sillanpää, S. 24.10.2014. Ulkomaantoimitukset esimies. Helsingin Sanomat. Puhelinhaastattelu.

Sipilä, A. 1.8.2014. Lukija, onko minusta sinulle hyötyä? Teetä Sipilän kanssa -blogi. Luettavissa: <http://www.hs.fi/blogi/teetasipilankanssa/a1305855376451>. Luettu 2.8.2014

STT-Lehtikuva 2014. Johto ja omistajat. Luettavissa: <http://www.stt.fi/content/johto-ja-omistajat>. Luettu: 24.10.2012.

Suikkanen, R., Holma, A. & Raittila, P. 2012. Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012, loppuraportti. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8993-8>. Luettu: 11.9.2014.

Turnbull, M. 2014. Foreign Correspondents, their importance and their future. Speech at Lowy Institute Media Awards. Luettavissa: <http://www.malcolmturnbull.com.au/media/lowy-institute-media-award-foreign-correspondents-and-the-coverage-of-our-s>. Luettu: 23.9.2014.

Unha, J. 2008. Ikkunat auki Amerikkaan. Yleisradion ensimmäiset Yhdysvaltain-kirjeenvaihtajat ja heidän työnsä tulokset suhteessa Neuvostoliiton-kirjeenvaihtajien toimintaan vuosina 1964–1970. Historiatieteen ja filosofian laitos. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80266/gradu03293.pdf?sequence=1>. Luettu: 24.10.2014.

Uskali, T. 2007. Ulkomaanuutisten uusi maailma. Vastapaino, Tampere.

Wu, D. & Hamilton, J. M. 2004. US Foreign Correspondents: Changes and Continuity at the Turn of the Century. *International Communication Gazette*, 66, 6, s. 517–532. Luettavissa: <http://gaz.sagepub.com/content/66/6/517.full.pdf>. Luettu: 4.9.2014.

Wu, D. 2007. A Brave New World for International News? Exploring the Determinants of the Coverage of Foreign News on US Websites. *International Communication Gazette*, 69, 6, s. 539–551. Luettavissa: <http://gaz.sagepub.com/content/69/6/539.full.pdf+html>. Luettu: 4.9.2014.

Yle 2014a. Avoimet työpaikat. Työpaikkailmoitus: Eurooppa-kirjeenvaihtaja, Berliini, Ylen Uutis- ja ajankohtaistoiminta. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/tyopaikat/tyopaikka/eurooppa-kirjeenvaihtaja-berliini-ylen-utis-ja-ajankohtaistoiminta>. Luettu 21.8.2014.

Yle 2014b. Avoimet työpaikat. Työpaikkailmoitus: Lähi-idän kirjeenvaihtaja, Beirut/Libanon, Ylen Uutis- ja ajankohtaistoiminta. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/tyopaikat/tyopaikka/lahi-idan-kirjeenvaihtaja-beirutlibanon-ylen-utis-ja-ajankohtaistoiminta>. Luettu 21.8.2014.

Yle 2014c. Avoimet työpaikat. Työpaikkailmoitus: Ukrainan kirjeenvaihtaja, Kiova, Ylen Uutis- ja ajankohtaistoiminta. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/tyopaikat/tyopaikka/ukrainan-kirjeenvaihtaja-kiova-ylen-utis-ja-ajankohtaistoiminta>. Luettu 21.8.2014.

Yle 2014d. Avoimet työpaikat. Työpaikkailmoitus: Yhdysvaltain kirjeenvaihtaja, Washington, Ylen Uutis- ja ajankohtaistoiminta. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/tyopaikat/tyopaikka/yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja-washington-ylen-utis-ja-ajankohtaistoiminta>. Luettu 21.8.2014.

Yle 2014e. Ulkomaankirjeenvaihtajien yhteystiedot. Luettavissa: <http://yle.fi/yhteydet/kirjeenvaihtajat.html>. Luettu: 24.10.2014.

Yle 2014f. Yle yhtiönä. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/>. Luettu 27.10.2014.

Yle Uutiset 2012. "Toimittajia on vähennetty paperitehtaan verran". Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/toimittajia_on_vahennetty_paperitehtaan_verran/6364111. Luettu: 24.10.2014.

Yle Uutiset 2014. Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminta on nimittänyt uudet kirjeenvaihtajat Washingtoniin, Berliiniin, Kiovaan ja Beiruttiin. Luettavissa: <http://yle.fi/yleisradio/ajankoh-taista/ylen-utis-ja-ajankohtaistoiminta-nimittanyt-uudet-kirjeenvaihtajat-washingtoniin>. Luettu 24.10.2014.

Zuckermann, E. 2010. Listening to global voices. Luettavissa: http://www.ted.com/talks/ethan_zuckerman/transcript?language=en#t-27000. Luettu: 24.9.2014.

Liitteet

Liite 1. Perustietolomake

Ikä: _____

Sukupuoli: N / M

Työkokemus vuosina: yhteensä _____

joista ulkomaantoimituksessa _____

kirjeenvaihtajana _____

esimiehenä _____

ESIMIEHILLE:

Monta kirjeenvaihtajaa toimituksessanne on yhteensä?

Muutokset määrissä viimeisen kahden vuoden aikana?

Liite 2. Haastattelukysymykset esimiehille

Pelkästään esimiehille esitetyt kysymykset on lihavoitu.

- 1. Miten toimituksessanne määritellään kirjeenvaihtajat?**
- 2. Mitä kirjeenvaihtajille kustannetaan työsopimuksen mukaan?**
3. Miksi mediallynne on kirjeenvaihtajia?
4. Mitä mieltä olet toimituksenne nykyisestä kirjeenvaihtajien määrästä?
5. Mihin kohtaan organisaation hierarkiaa sijoittaisit kirjeenvaihtajat?
6. Millaisia juttuja kirjeenvaihtajat tekevät?
7. Kuka päättää, mistä kirjeenvaihtajat tekevät juttuja?
8. Kuvaile viimeisimpiä kirjeenvaihtajia koskevia uudistuksia.
- 9. Mihin suuntaan esimiehenä haluat kirjeenvaihtajien työnkuvaa kehittää?**
10. Mikä merkitys kirjeenvaihtajilla on toimitukselle?
11. Millä tavalla kirjeenvaihtajien työtä on pyritty tehostamaan?
12. Miksi kirjeenvaihtajia kannattaa pitää avustajien, freelancereiden tai liikkuvien toimittajien ohella?
13. Miten kirjeenvaihtajien työnkuvaa on tarvetta muuttaa, kun toimituksen rakenteet ja työskentelytavat muuttuvat?
14. Miten kansainvälinen uutisointi internetissä on vaikuttanut siihen, millaisia juttuja kirjeenvaihtajat tekevät? Entä sosiaalinen media?
15. Mitä osa-alueita kirjeenvaihtajien toiminnassa tulisi kehittää? Miksi?
16. Miten kirjeenvaihtajia voitaisiin käyttää eri tavalla, jotta heidän työstään ja sijainnistaan ulkomailla olisi enemmän hyötyä?
17. Miksi kirjeenvaihtajat ovat tärkeitä?
18. Mitä vaihtoehtoja näet kirjeenvaihtajien työlle?
19. Millaisena näet kirjeenvaihtajien tulevaisuuden?
20. Jos kirjeenvaihtajat tulevaisuudessa korvattaisiin kokonaan paikalle lähetettävillä ulkomaantoimittajalla, mitä hyötyä ja haittaa siitä olisi?
21. Onko lähitulevaisuudessa tiedossa suuria muutoksia, jotka koskevat kirjeenvaihtajia?
22. Kuvaile monimediallisuuden roolia kirjeenvaihtajan työssä.

Liite 3. Haastattelukysymykset kirjeenvaihtajille

Pelkästään kirjeenvaihtajille esitetyt kysymykset on lihavoitu.

1. Millaisia juttuja kirjeenvaihtajat tekevät?
2. Kuka päättää, mistä kirjeenvaihtajat tekevät juttuja?
3. Miksi mediallynne on kirjeenvaihtajia?
4. Mitä mieltä olet toimituksenne nykyisestä kirjeenvaihtajien määrästä?
5. Mihin kohtaan organisaation hierarkiaa sijoittaisit kirjeenvaihtajat?
6. Kuvaile viimeisimpiä kirjeenvaihtajia koskevia uudistuksia.
7. Millä tavalla kirjeenvaihtajien työtä on pyritty tehostamaan?
8. Mikä merkitys kirjeenvaihtajilla on toimitukselle?
9. **Kuinka suuri osa työstäsi kirjeenvaihtajan oli sellaista, joka vaati läsnäolon kohdemaassasi?**
10. **Mitä toimenkuvaan liittyviä muutoksia tapahtui kirjeenvaihtajana ollessasi?**
11. **Kuvaile työkäytäntöihin liittyviä asioita, jotka työntekijänä koit**
 - a) **negatiivisiksi,**
 - b) **positiivisiksi.**
12. Miksi kirjeenvaihtajia kannattaa pitää avustajien, freelancereiden tai liikkuvien toimittajien ohella?
13. Miten kirjeenvaihtajien työnkuvaa on tarvetta muuttaa, kun toimituksen rakenteet ja työskentelytavat muuttuvat?
14. Miten kansainvälinen uutisointi internetissä on vaikuttanut siihen, millaisia juttuja kirjeenvaihtajat tekevät? Entä sosiaalinen media?
15. Mitä osa-alueita kirjeenvaihtajien toiminnassa tulisi kehittää? Miksi?
16. Miten kirjeenvaihtajia voitaisiin käyttää eri tavalla, jotta heidän työstään ja sijainnistaan ulkomailla olisi enemmän hyötyä?
17. Miksi kirjeenvaihtajat ovat tärkeitä?
18. Mitä vaihtoehtoja näet kirjeenvaihtajien työlle?
19. Millaisena näet kirjeenvaihtajien tulevaisuuden?
20. Jos kirjeenvaihtajat tulevaisuudessa korvattaisiin kokonaan paikalle lähetettävillä ulkomaantoimittajalla, mitä hyötyä ja haittaa siitä olisi?
21. Onko lähitulevaisuudessa tiedossa suuria muutoksia, jotka koskevat kirjeenvaihtajia?
22. Kuvaile monimediallisuuden roolia kirjeenvaihtajan työssä.